

Korody-Paku István

IRÁNY AMERIKA!

*Egy zongoraművész disszidálásának
története*

Korody-Paku István

Jrány Amerika!

Napló

1971. június 30. – 1972. március 9.

HDK

Hód Kiadó

Szeged

2024

Editor:
Benák Katalin

Nyelvi lektor:
Takátsyné Farkas Irén

ISBN 978-615-81127-9-6

A címdalon:
Künzelsau. Paku István a koncertjén.
Fotó: Kelemen Miklós

Digitális megjelenés:
Magyar Elektronikus Könyvtár
<https://www.mek.oszk.hu/hu/>

Kiadja:
Hód Kiadó, Szeged, 2024.
Felelős kiadó: dr. Fuchsz Máté

Creative Commons 4.0 licenc Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg! Így add tovább!
(szerző, mű címe, kiadó, kiadási hely, év, oldal)

*Egy zongoraművész
disszidálásának története.*

Bevezetés

A napló egy 24 éves fiatalember lejegyzéseit tartalmazza, amelytől mai fejemmel elhatárolom magam. Ezeket a lejegyzéseket mégis változtatás nélkül közlöm. Annak idején műanyag borítású jegyzetfüzetbe írtam, ami ma széteső formában van. Nyelvezete néhol vulgáris, a korabeli szlenget is tartalmazza, ezt is meghagyom, és rábízom leendő kiadómra (ha egyáltalán lesz), hogy ott pontozza ki a kényes kifejezéseket, ahol akarja. Soraim pontosan követik disszidálásom történetét Hódmezővásárhelytől New York-ig. Az 1970-es évek legelejéről tájékoztat, a szerző saját szemszögéből. Utólagos magyarázataimat /.../ jelzés közé tettem. Végig megtartottam a Paku családi nevem, amit csak Amerikában változtattam Korody-Pakura.

1971.

Június 30. kedd
Vásárhely – Szeged – Budapest

A taxi öt perccel előbb érkezett. Elbúcsúztam édesanyámtól, és kivittem magam a Kisállomáshoz. Szeged – Bp. felé vezetett az utam. Kecskemétiig nagyon jól dumáltam régi osztálytársammal, Erdei Sanyival, aki ezóta szigorló orvos. Megnőszült, a változatosság kedvéért szülei pedig elváltak. Sok régi emlék előkerült, sorra vettük az osztálytársakat, haverokat. Pestre fél tízkor érkeztem a Szeged expresszrel. Megvacsoráztam a restiben (brassói), majd Budai /- László, zeneiskolai cselló-tanár/ cimborá is előkerült Mohos Szepi /Budapesten gimnáziumi tanár/ komájával, ki nek kinézetéből magas fokú alkohollal telítettség sugárzott. Tőle elköszöntünk, majd megkerestük a Tisza expresszt. A harmadik kocsira szolt a jegyünk, amely – mondanom se kell –, a második és első kocsi előtt tanyázott a rend kedvéért. Leadtuk jegyeinket két halálos bunkó butyesznek, akik úgy néztek ki, mint a mosott sz.r. Nem szerint a gyengébbek közé sorolta a mindenható őket, de ez merő tévedés. Elindultunk. (Tizenegy után tízzel.) Négyszemélyes hálókocsik vannak a vagonokban. A mienk felállása: mi ketten és egy butyesz hapsi. Rendes! Ész! Tallinban docens egy műszaki főiskolán. Angolul beszélgettünk. A Fedoszejev-féle ügyről mesélgetett, és abszolút nem balos.

Megdöbrentő, de szimpatikus. Meg is hívtuk egy pepsire, amiből többet is megpiáltunk. /Dr. Fedoszejev úrkutató tudós 1971-ben az USA-ba disszidált./ Zénéhez sajnós egy fikarcnyi fingja sincs. Meséli, hogy nagy a szigor, ha valaki nyugatra akar menni. Lacival egyidős, két gyereke van. Negyedik utasunk egy pesti egyetemista az Eötvösön. Semmi különös.

Nemsokára nagy szomorúság ért: saját magunknak kellett megágyazni és hol? – természetesen az emeleti ágyon. A fekhelyem nagyságára jellemző, hogy vállaim vidáman lelógnak. Valamit azért aludtam.

Június 31. szerda

Budapest – Záhony között és a Csap – Lvov vonalon

Hajnalban felköltött bennünket az egyik jegykezelő, és közölte, hogy jön a vám- és útlelvizsgálat. Jött is – az útlelvizsgálat. A vám már megcsinált mindent előttük. A mi kocsinkba be sem jöttek. Persze nem nagyon sírtam, mert, ha – teszem azt – feltűrnék a bőröndömet, a főiskolai indexemet emelhetnék volna onnan ki. A derekamnál, no meg a fürdőköpenyem övében is találtak volna egy kis nyugatnémet márkát, meg dollárt. Mindez magyar idő szerint hajnali ötkor. Elképzelhető indiszponáltság! Az orosz útlelvizsgáló, a biztonság kedvéért megkérdezte, van-e pénzünk? Mi igent mondtunk neki öt dollár értékben. Szakavatottan azért belenézett a levéltárcámba, de nem talált semmit. Szó nélkül tovább hajtott lábbuszán.

No, azért elég rendes volt. Most itt álldogálunk, illetve mozgolódunk, pedig már hat óra. Hogy miért álldo-mozgolódunk? Cserélik a kerekeket a széles nyomtávra. Egy – hogy katonatisztesen fejezzem ki magam – kis biszim-b.szom drótkötélpálya segítségével. Előzőleg persze az alvázról felemelik a kocsit, és így cserélik (alágurítással) a régi kereket a széles nyomtávúra. Budai mama persze úgy mesélte, hogy daruval szinte az égig felemelnek bennünket, és hogy milyen szenzációs az egész. Én viszont most úgy döntök, hogy nyugovóra térek.

Felébredtem. Gyönyörű! A Kárpátok és a kis Tisza. Nem több, mint húsz méter széles, később még keskenyebb. A táj csodálatos. Nagy hegyek, a csúcsok természetesen felhőben. Az első hely, ahol megláttam az állomás nevét: Zánka. Később Szbolje és Konohiv is feltűnt, majd egy kb. vásárhelynyi Sztrij, talán nagyobb.

Július 1. csütörtök

Lvov – Leningrád

Reggel következett Lvov. Kb. Szegedhez hasonlítottam magamban népességre. Másfél óránk volt. Ebből sokat eltöltöttünk azzal, hogy beváltottam kétszáz forintot rubelre. Elég keveset adtak, de gondolom, meg tudunk aludni belőle Leningrádban. Átváltás után besétáltunk a Rosa Luxemburg térre. Volt egy szép katedrális, az Uszpenszkij.

1.

Lvov: Lviv | Latin székesegyház

Fotó | Mykola Swarnyk

Forrás | [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)

Képet nem lehet róla kapni. Belülről már nem volt időnk megnézni, de szép ukrán reneszánszos épület volt. Képet általában csak Lenin-élművekről láttam abban a trafikban, ahol kérdeztük. Az emberek nagyon rosszul öltöznek, szegények. Szegények! Az üzletek egész elkésérítő képet mutattak. Kérdéseket tettünk föl vagontársunknak, akit Tyitnek hívnak. A gépkocsik árai a keresetekhez képest iszonyú magasak. Egy mérnök 160 rubelt tud összehozni, egy Moszkvics ára 6000. Továbbindultunk Lvovból. Egész délután unalmas utazás Belorusszia mocsarain keresztül. Csinos lányt még nem láttam, talán jóindulatúan egyet. A szexszel való találkozásom is csak két csintalan kutya működésének megpillantásában merült ki. Az órám két órával előrevittem. Most este kb. fél tizenkettő. Olvasok még, majd lefekszem.

Július 2. péntek

Leningrád felé

Unalom. A nemzetközi expressz olyan, mint a ganaj. Pedig én nem ganajos lábbal jöttem a világra. Minden görbe fánál megáll, kb. 50 km/ó az átlagsebessége. Délelőtt ultíztunk, hogy elverjük az időt. Délután dögöltünk. Egyórás késéssel érkeztünk Leningrádba. Tyit barátunk felajánlotta szolgálatait, majd segít, mivel ő is a Finn pályaudvarra megy. Először megváltotta a jegyét a Varsói pályaudvaron, mi meg vártunk rá egy órát. Utána szereztünk egy taxit, amely elvitt bennünket az Inturiszthoz, ez az Astoria-szállóban van. Szépen át is vert bennünket a sofőr, mert egy rubel helyett hármat számított meg.

A hotel elég tűrhető lehet, de biztos drága. Innen kimentünk a pályaudvarra, ahonnan 23:20-kor indul a vonat. Persze nem a mi számunkra. Nem engedtek fel! Nem volt hálókocsijegyünk. Nagy szentséggel eljöttünk, és mit tehattunk? Felültünk a 2-es buszra, és bementünk az Inturisztba érdeklődni. Jobban mondvá csak akartunk. Senki nem volt ott. Reggel kilenckor kezdődik a szolgálat. Most mi lesz? Kijöttünk a hotelből, mivel szobát nem kaptunk. Felültünk a 14-es trolira, két öreglány elkauzolt bennünket a Moszkva-pályaudvarra. Van vonat Finnországba! Mikor indul? Reggel fél nyolckor. Ekkor éjfél volt már. Megszállni nem tudunk sehol. Mit csináljunk? Sétálni fogunk! Időnk van bőven, nem hajt a tatár.

Július 3. szombat

Leningrád

Mivel csak reggel 9-kor nyit az Inturiszt, az még messze van. Hol kezdjük? Nyilván az állomáshoz legközelebbi utcán. Beadtuk csomagjainkat a megőrzőbe, és nekivágtunk: Ligovszkij proszpekt. Szép hosszú lehet. Csak a feléig bírtuk. Találkoztunk egy nagyon szép templommal. Eklektikus épület. Talán legjobban a klasszicista stílus nyomta rá a bélyegét. Kíváncsi voltam, mi a templom neve. Két arra jövőtől meg is kérdeztem: «Kak nazüvájetszá?». Az egyik megrázta a fejét, a másik válaszolt: «cerkov». Ez jó. A leglilább fingja sem volt. Kicsit leültünk egy padra, majd a másik oldalon visszafelé indultunk. Rövid idő elteltével látom, hogy Budai mester kotorász a földön. Lenézve két bankjegyet látok. Az egyiket ő, a másikat én veszem fel.

Ő nyert: az övé 25 rubla, az enyém csak egy ötös. Velünk az Isten, ki ellenünk? Harminc rubel csak úgy a konyhára. Hajnali két óra múlt ekkor. Világos van: a leningrádi fehér éjszakák ideje. Egy percre sincs sötét. Tovább sétálunk. Rátérünk a Moszkva-pályaudvar keresztezte Nyevszkij proszpektre, mely innen a Vassztanyija térről indul a Néva felé. Dosztojevszkij tollából már ismert nekem. Gyönyörű, áttekinthető, világos, tiszta eklektikus építkezés. Tisztaság! Nagyon tetszik mindkettőnknek. A Névánál lévő végződéséig mentünk, majd fel a Kirov-hídra. A távlatból, ami kb. száz méter volt, egy gyönyörű épület látszott. Közelebb mentünk: 18. sz.-beli épület és templom – ezt olvastam a külső védőfalon. Péter-Pál erőd és katedrális.

1783-85-ig építtette Sztarov. Az épülettömböt egy temető szegélyezte. Az első sír, amit megpillantottam Jakov Lvovics testét takarta, aki mindössze egy néhány évet élt. Menjünk az épülettömb közelébe! Csodálatos kép fogadott bennünket: piros, többtornyos körbefutó palota, illetve kastély. Közepén a hatalmas katedrális. Négy falán egy-egy biblikus fríz. A palota teljesen a görög templomok képét ébresztette bennem. Hatalmas oszlopok! Némely ion, némely korinthuszi. Monstre épület, neve Nyevszkij-Sztarov palota. Hajnali négyöt körül találkoztunk két butyesszal, ők mondták meg az épület nevét. Az egyik, amikor megtudta, hogy magyarok vagyunk, kezet rázott velünk. A másik azt gondolta, hogy finnek vagyunk, és jó szomszédoknak nevezett minket. Indulás vissza az állomásra! Fél hatra értünk vissza. Bementünk a restibe. Laci két csésze kávéért sorba állt, én ezalatt negyedórát bóbiskoltam. Na, ennek hatására olyan lettem, mint a mosott sz.r.

2.

Leningrád (Szt. Pétervár) | Péter-Pál erőd

Forrás | [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)

Bevettük a reggelit, várakoztunk egy kicsit, majd kivettük a csomagokat, melyben hiánytalanul ott hevert az előző este vásárolt öt üveg vodka. Hét óra lett közben, és mi megpróbálunk majd helyjegy nélkül felszállni a vonatra, mert szerencsénkre itt van egy magyar csoport, akiknek nagy nehezen sikerült helyjegyet váltani Moszkvában. Nagyon aranyosak hozzánk, segíteni akarnak. A vezetőjük különösen szívélyes. Felszálltunk abba a kocsiba, ahová ők, és csoda, de nem szedtek le. Megnyugszunk. A srácokkal megbeszéljük, hogy egy páran eltesznek egy-két üveg vodkát az ötből. Egyet feldobunk, és megisszuk – Laci nem –.

Kapunk még egy csésze teát is, mely szinte az újjászületés. Gurulgatunk, majd jön az orosz vám. Jött is, bőven kilenc óra után. Megnézték a kis csomagomat, megtalálták benne az üveg vodkát, meg a filmeket, amit Albertnek /Szabó A. kanadai magyar professzor, nyelvész és hegedűművész, finn lakos, aki meghívott bennünket, a Viittakivi Nyári Főiskolán angolt tanít/vittünk. A vámós csak pénz után érdeklődött. Gyönyörű vidéken haladtunk át, amikor jött a finn vámós. Érdekes, több csomagot kinyitattak, de a mienket nem. Tehát minden rendben ment. Újra kaptunk egy csésze teát, majd bóbiskolgattam. Felébredve nyomban láttam, hogy nyoma sincs az orosz vidéknek, mindenütt világos faépületek. Szépen gondozott vidék, jóval gazdagabbak, mint az oroszok. Lahti mellett láttuk a hatalmas bútorgyárat, amely Skandináviában a legnagyobb. A jegyünk Rihimäki-ig szólt, itt át kellett szállni Hämeenlinna felé. Elköszöntünk az egyetemista srácoktól. Nagyon műveltek voltak, zeneileg is. Megtanítottam nekik a «Lovamat kötöttem» című népdalt, nagyon tetszett. Tehát leszálltunk és átszálltunk. Időközben megírtam első leveletem édesanyámnak Rihimäkiből. Egy – három kocsiból álló – kényelmes turistavonat vitt bennünket Hämeenlinnáig. Útközben egy tök részeg pasi szaroskodott velünk, de amikor felkínáltuk neki a vodkát eladásra, meglepetésre elutasította. Hämeenlinnában gyorsan megírtam légipostán Nusa néninek /Amerikába/ a levelet terveimről. Laci felhívta Viittakivit, ahova készültünk. Albert nem volt ott, de megígérték, hogy várni fognak. A buszmegállónál újabb részegbe botlottunk. Erőszakos volt, még a kezemet is megráncigálta. Majdnem lekentem neki egyet.

Egy busz érkezett, s látva állapotát, nem vette fel! Szerencsére ez nem a mi buszunk volt. A következőre fel akartunk szállni, de a nagy sietségben leszáadt a bőröndöm fogója – talán meg tudjuk csinálni itt Viittakiviben –. Kár volt a sietségért, nem ez volt számunkra a jó busz. Végre az is megjött. A sofőr nagyon udvarias volt, megmutattuk neki a levelet, erre nyomban felvett. Harminc km-t hozott, majd a leágazásnál célunk felé letett. Kicsit vártunk, majd jött egy piros VW, és miközben kifizették a viteldíjat, bevitték bennünket a «telepre». Csodálatos. Délután fél hatra értünk ide. A gyerekek megmutatták, hogy hol fogunk lakni. Egy kis faház egyik szobájában kaptunk helyet – angyali. A szomszédos szobában két lány van – finnek. Az egyik elég jól néz ki. Kíváncsi vagyok, mi lesz? Az ablak egy kb. mártélyi strandrésznyi tóra néz. Első megmozdulásunk: fürdés a tóban. Isteni hideg víz! Hatra kellett menni vacsorázni. Ekkor találkoztunk először Alberttel. Szörnyen néz ki! A haja iszonyú hosszú, a szakálla nemkülönben. Megvacsoráztunk. A menü (persze egy tálon): saláta, cékla, uborka, valamilyen tészta (mintha makaróni lett volna összetörve) valamivel meghintve, szerintem ők sem tudják mivel. Mindenesetre olyan barna volt, mint a sz.r. Három féle kenyér, vajjal meg lehetett kenni és ír. Ebből három pohárral megittam – isteni. Vacsora után kis szieszta, majd SZAUNA. Így zajlott le: fürdés a tóban, majd be a kamrába (csak 90° volt). Elég sokáig bírtuk, majd úszás, gőzölés, fürdés szappannal és vége. Persze a kamrában nagy dumaparty. Laci kevésbé bírta, mint én. A gőzt úgy fejlesztik, hogy köveket forrósítanak fel és leöntik vízzel. Azért még így is minden slukknál csípte az orromat a forró levegő. Albert már 125°-ot is kibírt.

A pucérság szinte természetes. A szauna eleje – bevezetés a tóba – nyitott; itt is pucéran voltunk, akár nők közvetlen közelében is, de együtt nincs szaunázás. Alaposan felfrissültem. Annyira, hogy mikor megérkeztünk ide, alig éltem, most meg levélírásba kezdek: Sinka Péter bácsinak /apám barátja Zürichben/, Charlie-nak /Csende Károly, angol tanár volt a Bethlen Gimnáziumban/ és Árvai Irénkének /a Stockholmi Zeneakadémia hegedű-szakos növendéke ekkor/. Tetejében a naplót is megírtam. Este 11 óra, világos van, mondanom sem kell. Lefekszem, pedig a szomszéd két nő csónakázik, de azt hiszem, fiúkkal.

Július 4. vasárnap

Viittakivi

Reggel fél kilenckor ébredtem. Az itteni időszámítás a mienkhez képest egy órával van előbb. Meztelen fürödtem a tóban. Nagyon hideg a víz, mégis vagy 150 méterre beúsztam. Először át akartam úszni a túlpartra (250 m), de meggondoltam magam. Reggeli kilenckor. Mindig így van, az evés ideje kötött. Volt tej, vaj, sajt, kenyér, májas és felvágott, olyasmi, mint a paprika nélküli vadász szalámi. Tehát bőséges és finom kaja. Az ebéd pedig mindig egykor van. Ma almás volt (leves nem) hús, amiből két szeletet vettem; íztelen és sötét, nem zsírban készült, és papírvékonyosságú; egészben főtt krumpli; egész rakott karfiol, benne valami sajtos makaróni és pácolt hal (istentelen rossz); franciasaláta, de melegen. Megint volt író is, nagyon finom.

Utána ribizlis jégkrém, pazar. Délelőtt kb. másfél órát zongoráztam. Az ujjaim a sok cipekedés miatt alig tudtak beindulni. Albert is bejött, kamaráztunk jó csomót: Händel szonátákat, meg egyéb hegedű-zongora műveket. Ezután Lacival pecáztunk, s közben elmondtam neki disszidálási tervemet. Helyeselte, és mondta, hogy ő hazamegy, de később, ha sikerül, családotól ő is lelép. Ime az itteni szabályzat: kaja a megadott időben, heti kétszer szauna, angol nyelvóra mindennap. Érdekesség csak este történt: meghívtak bennünket a tábortűzhöz. Tizenkét lány, egy fiú és mi ketten Lacival. Eléggé döcögött a dolog, feszélyeztetve éreztük magunkat. Valamit nyögtünk angolul. Éneklés volt. Két népdalt énekeltem el: a «Pávát» és a «Lovamat kötöttem-et». Laci nem volt hajlandó énekelni semmit, csak dúdolt és tercelgetett, mégpedig azok alá, akik énekeltek. A tizenkét lányból egy angol, két svéd, a többi finn. A Kati nevezetű finn kislány nagyon aranyos. Beszélgettem vele németül a tábortűz után. Tizenhat éves gimnazista Tamperéből, szereti a magyarokat. Mondta, ha Lacival beszélgetünk egymás közt, úgy tűnik neki, mintha finnek lennénk. Még egy nagyot fürödtünk a tóban és fekvés. Reggel lehet, hogy sírni fogok: dolgozni kell! Borzasztó! /Ezen a nyári főiskolán számunkra nincs tandíj, ellenben könnyű fizikai munka a fizetség./ Mivel Viittakiviről nem talállok semmilyen útikönyvben adatokat, ezt szedtem össze egy angol nyelvű prospektusból: tanulmányi központ, egyben előadások színhelye, ahol az emberek a politika, szociológia, társadalomtudomány és a vallás területén tájékozódhatnak. Kelet és nyugat találkozik itt, hogy választ keressenek időnk égető problémáira.

Az első ösztönzés egy Viittakivi-központú találkozóhely megvalósítására a múlt háború után jött létre. Az amerikai kvékerek és finnek azon munkálkodtak, hogy létrehozzanak egy minden részrehajlás nélküli alapítványt a háború szellemi kárainak enyhítésére. Ezt a haladó központot úgy akarták realizálni, hogy az ellátás, a tanulás és a munka kéz a kézben együtt valósuljon meg. Viittakivi alapítására mint finn népiskolára a finn keresztény szocialisták vállalták a felelősséget. Ez a felnőtteket foglalkoztató főiskola szabadon választott tantárgyakkal és módszerekkel, jelentős állami támogatással jött létre. A hivatalos szemeszter hat hónapos és novembertől májusig tart. Harminc-negyven hallgatót fogadnak. A finn és angol egyaránt használati nyelv: a finnek az angolt, az idegenek a finn nyelvet tanulmányozhatják. Minden szerdán kötelező a fizikai munka, ezen a tanárok és tanulók egyaránt részt vesznek. A nyári program évről évre változik, ez nemzetközi szeminárium és munkatábor. Angol nyelvtanfolyam mindig van. Jó az intézet könyvtára, és a feladatok megoldásában öt főiskolai tanár és hat főbérllő munkaerő segítkezik. Négy modern épület áll a főiskola rendelkezésére: három főépület osztályokkal és egy ebédlő. Rendszerint két hallgató kap egy szobát. A téli kurzus tandíja kb. 250 dollár, de főleg a keleti államokból érkezőknek a nyári szemeszterre kedvezményes. Viittakivi a Häme-tó partján fekszik, 110 km-re északra Helsinkitől.

Július 5. hétfő

Nagy tragédia következett be: dolgozni kell! Igaz, nem többet, mint négy órát, de ez is kiábrándító. A kertben kell gyomlálgatni. Főleg délelőtt, de délután is egy kicsit. A napok így meglehetősen sablonosak lesznek. Délután a szokásos háromórás kávézás után jön a kétórás angol tanfolyam. Valószínű, hogy Albert vezeti. Úgy néz ki, csak az esti órákban tudok gyakorolni, két – két és fél órát mindenképp szeretnék. A kávé után kezdődött az angolóra Albert irányítása mellett. Nagyszerű szellemi torna volt. Lehattunk úgy nyolcan. Három fiú, a többi lány. Két feladatot kellett megoldani írásban, amit Albert kijavított. Utána olvasni kellett egy amerikai könyvből. Az ismeretlen szavakat ki fogom írni, és megtanulom. Jó időtöltés, és az ember sokat tanul vele. Vacsora után zongoráztam másfél órát. Bejöttek a lányok, nagyon tetszett nekik. Közben Laci fogott nyolc halat, tegnap én is megfogtam életem első halát, egy kis keszeget, vissza is dobtam.

Van itt egy magas angol lány, belevalónak néz ki. Meghívtam halat enni. Erre a süket ló szólt a többi barátnőjének is, na meg a vezetőnek! A halat, miután nyárson megsütöttük, meg is ettük. Elég jó volt. Azt hiszem, nem lesz itt semmi nőzés, mert ezek mindig csoportban járnak-kelnek. Éjfélkor is nappali világosság van, úgyhogy a természet lágy ölén nem lehet mit kezdeni. No – majd lesz valami.

3.
**Viittakivi | Budai László horgászbottal, és
Paku István a faház ablakában**
Fotó | Szabó A.

Július 6. kedd

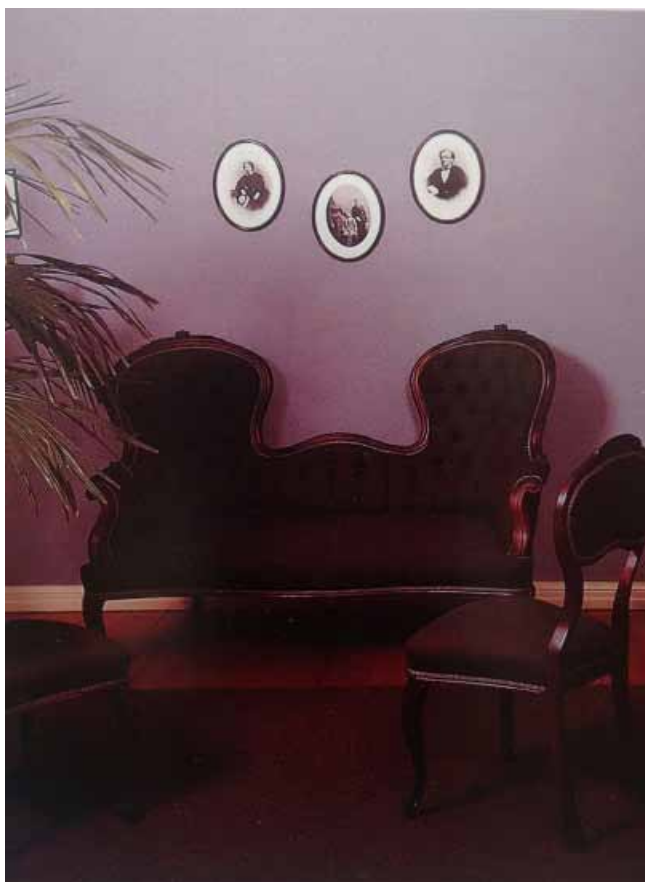
Hämeenlinna

Ma délután bementünk Alberttel Hämeenlinnába. Tündéri kis város. Egészen más, mint amilyenhez a cucilista dolgozó hozzászokott. Modern és régi épületek, ízlésesek. Rengeteg bolt! Vettem egy fürdőgatyát. Ott-hon kb. 150-200,- Ft, itt 5 finn márka volt. Laci vett egy farmert 10-ért, én meg még egy strandpapucsot 1,5-ért. Elmentünk egy sráchoz, aki készségesen odaadta Lacinak a csellóját gyakorlásra. Majd utunk a Sibelius-házhoz vezetett. (Itt született). Megbeszéltük, hogy itt adunk hangversenyt. A műsort is összeállítottuk:

1. Bach: Szólószvit 3 tétel, Budai
2. Haydn: G-dúr Trió, Albert, Laci és én
3. Mondschein-szonáta, velem
4. Bartók: Gyermekeknek, Budai – Paku

A ház nagyon szépen berendezett. Egyik szobában Sibelius egykori csellója, zongorája és clavichordja. A másik a hangversenyterem. Kb. 100 fős, koncert Steinway van benne, nagyon jó. A harmadik a nappali.

Nagyon ápolják vele kapcsolatban a hagyományokat. Utunk innen a könyvtárba vezetett, ahonnan kihoztuk a trió kottáját, hogy nekiláthassunk a munkának. A Mondschein is megvolt, át tudom így venni. Mindezek után Albertnek dolga akadt, mi pedig beültünk egy «aprira». Ez szénsavas narancslé. Nagyon finom. Vártuk a buszt. A váróban egy szemüveges, hórihorgas bige ült, és angol könyvet olvasgatott. Nagyon osztotta a lapot, majd hozzánk is jött és kérdezte, tudunk-e angolul.

4.

Hämeenlinna | A Sibelius-ház szalonja
Forrás | Prospektusfotó

Valamit hümmögtünk. Ő megy Helsinkibe, onnan a Lappföldre, majd vissza Amerikába, merthogy ott lakik szegényke, Californiában. Nemsokára befutott Albert is, és elkezdtek dumálni. Mesélt magáról és rólunk. A nő csodálkozott, és úgy látom tetszettünk neki. Könnyen gerincre lehetett volna fektetni, de indult a busza, és lelépést eszközölt. Hazaérve rátéptünk a gyakorlásra. A lányok meghívtak bennünket halsütésre a tűzhöz.

Július 7. Szerda

Hauho

Ma délután bementünk Hauho-ba. Ez egy falu, de olyan édes, takaros, ami nálunk elképzelhetetlen. Vettünk újságokat, mert meghirdették fényképpel a koncertünket. Azt ábrázolja, hogy éppen zongorázom a kitűnő hangszeren. Hauho nyolc kilométerre van, biciklin mentünk, túl is haladtunk az elágazáson. Laci szentségelt, igaza volt. Megfürödtünk itt egy tóban, majd vissza. A faluban vettünk még narancs, ananász, citrom, jaffa juice-t. Nagyon jól esett. Utána «otthon» angolóra, szauna, vacsora, gyakorlás. Megismerkedtünk egy turkui orvossal. Radiológus, neve Erkki Melartin. Később az ő kocsiján mentünk Hauhoba. Cigit vett, és hívott, hogy kísérjük el. Angolul dumáltunk. Mesélte, hogy apját 41-ben az oroszok agyonlőtték, nagybácsiját meg a németek, házukat pedig felégették. Magyar ismerőseiről is mesélt. Itt Viittakiviben anatómiát ad elő valamilyen jóga-kurzuson. Tizenegy éves kislánya is vele van, nagyon jópofa. Azt mondta többek között, hogy nagyon szép orrom van!

Erkki is nagyon nézegetett. A szivar úgy néz ki, hogy buzi. Amikor gyakoroltam, odajött és odaértette hozzám a lábát, és csak úgy ukmukfukk meghívott bennünket Turkuba. Felírta telefonszámát, címét, és mondta, hogy írjunk egy lapot, mielőtt megyünk. Kérdeztük, hogy mi van a feleségével? Amerikában van most. Melartin is kint volt két évig, a kislány is ott született. Lacival tanakodtunk, hogy mi legyen. Majd kiforrra magát a dolog. Eddig minden olyan szépen jött magától. Ma éreztem először, hogy elég jól megy a zongora.

Július 8. csütörtök

Ma kaptam először levelet. Kati írt szerelmes levelet. Én is írtam neki egy lapot, majd anyunak levelet azzal a képpel, amit az újságból vágtam ki. Ma láttam először tv-t Finnországban. A Montreux-i jazz fesztivál finn kvartettjét mutatták be. A lehető legkövetlenebb free-jazzt játszották. Talán a dobos tetszett a legjobban, a szaxofonos volt a leggyöngébb. Egy villanyzongora és bőgő egészítette ki a kvartettet. Egyszerre volt játékukban extázis és felszínesség.

Július 9. péntek **Helyi koncert**

Lement a mai nap is. Este nyolckor játszottuk a hangversenyt a jógásoknak. Elég tűrhető volt.

Műsor:

1. Mozart: D-dúr Rondó, én játszottam
2. Händel: D-dúr szonáta, Alberttel
3. Sibelius: Dal, ismeretlen nővel
4. Haydn: G-dúr Trió, mi hárman
5. Chopin: c-moll Etűd, op. 25. én
6. Bartók: Gyermeknek, Laci és én

Utána kaptunk virágot, majd egy borítékot, ami-
ben 135 márka és egy csomó apró is volt. Ez valószínű,
hogy Lacié lesz, mert én úgyis lelépek.

Július 10. szombat

Jyväskylä

Nagy nap volt. Szaunázás után szépen kicsíptük ma-
gunkat (zakó-nadrág) és beültünk egy Datsunba. Két nő,
Helene és Anja meghívására elindultunk Jyväskyläbe.
A város ide 200 km-re van. Kb. ezt érdemes tudni róla:
nyáron a turisták kedvenc helye. 1837-ben lett város,
és 1960-óta Közép-Finnország vezető városa, közigaz-
gatási központ. Vásárhelynyi, 55 ezer lakossal, de a
különbség szívfájdító. Ipari-kulturális hely. Itt tanítják
a legrégebb finn nyelvtant és nyelvet. Itt nyitották ki az
első leányiskola kapuját. A legrégebb tanárképző főis-
kola Finnországban. 1863-ban indították be, s ezen is-
kola szerves folytatásaként nyitották meg 1934-ben az
egyetemet. Az egyetemi épület új szárnya és aulája a
híres építész, Alvar Aalto tervezése.

Ő tervezte még a modern építkezés egyik reprezen-
tatív darabját, a Közép-Finnországi Múzeumot.

5.

**Jyväskylä | Aalto Campus | Az egyetem
auditóriumának bejárata.**

Forrás | wikiwand.com

Nyári egyetem is működik, az országban a legrégibb, 2500 tanulót foglalkoztat. Ipari szempontból jelentős vízienergia-felhasználó, acélipara és fafeldolgozása is fejlett. Miért is jöttünk ide?

Minden nyáron fesztivált rendeznek, és nekünk, a tegnapi játékunk alapján belépést ajánlottak fel egy koncertre. Csodálatos volt már maga az út is. Pälkäne felé mentünk, csupa hegy és tó mindenfele. Az utunk több állomása is kísértetiesen magyar nevű volt: Partalan, Ihari, Ajtoo. Az egyik épületen a felírás: PUKU – annyit jelent, hogy ruházat – jót nevettem rajta. A lányok jól hajtottak, a megálldogálások ellenére időre odaértünk. Bementünk egy bérházba, egy magányos nő lakásába. Rögtön elővette a jegyeket, átöltözött és indultunk. Laci először nem akart jönni, amikor megtudta, hogy egy szovjet hegedű – zongora páros lesz. Végül eljött. A jegy 10 márka per koponya és a legsz. rabb helyen. A koncert az egyetemen volt megrendezve. Bazi nagy terem, de jó akusztika, kb. ezren lehettek a sorokban. A játékosok: Liana Isakadze – hegedű és Vsevolod Petrusanszkij – zongora. Rengeteg fiatal, a legkisebb öltözékekben. Kockás, pepita ingek, farmer, garbó. Általános tünet a hosszú haj és gondatlannak tűnő külső. Viszont ott vannak a koncerten! A műsor igényes és igen színvonalas volt. Bach h-moll szonátájával kezdtek. Stílusosan csinálták, főleg a hegedűs volt kifogástalan. Talán a lassú részeknél volt kicsit sűrű a vibrátója. Beethoven c-moll szonátája következett. A zongorista a megengedettnél többet bizonytalankodott. Viszont a lassú tétel kantilénáit remek billentéssel játszotta, a hegedűs is jó volt, semmi több. Még Debussy szonátája, négy Sosztakovics Prelúd és Sarasate Habanérája volt műsoron. A legjobban az est folyamán

az első ráadás tetszett a legjobban: Bach partita tétel szólóhegedűre. Másodiknak folytatta a Bachot, de már kis bizonytalanság is felütötte a fejét. Különben a hegedűs végig szépen kidolgozott, felkészült produkciót nyújtott. Kb. 16-18 éves kislány lehet. A zongorista olyan ötvenes ürge, néha kicsit bizonytalanul játszott. Laci nem jött be a második részre, császkált a városban. Koncert után elmentünk arra a helyre, ahol aludtunk. Szintén bérház, a Tevi névre kellett becsöngetni. Két kisgyerek és egy teenager lány nyitott ajtót, valami rokonai a magányos nőnek. Megkajáltunk, majd városnézésre indultunk. A város nagyon szép, kulturált, igaz, egy pár részeget itt is lehetett látni, na de szombat este volt. A fesztiválprogramban sok egyéb mellett az Omega is szerepelt. Rengeteg kirakat, bő választék, tisztaság. Ez olyan mértékű, hogy el sem tudja képzelni egy magyar gyerek. Éjfélre értünk «haza» és fekvés.

Július 11. vasárnap

Jyväs kylä – Viittakivi

Nyolc után kelés, reggeli, elköszönés, köszönet. Hazafelé indulva vettünk lapokat és feldobtuk. Ahol ezt tettük, volt egy kilátótető a városra. Felmentem. Nagyon szép volt lenézni. Az első, amit megpillantottam, a stadion volt, mondanom sem kell, tartán pályával. Majd az egyetemi rész, s a város régi és új negyedei. Beültünk a kocsiba és nekilódultunk. Számoltam útközben a feltűnő tavakat. Laci azt mondta, ha hatvan körül lesz – ötten ide vagy oda nem számít – akkor semmi zökkenő nem lesz az olajralépésnél. Hatvanöt lett.

6.

Hämeenlinna | Próba a Sibelius-házban

Zongorázik Paku István.

Balról: Budai László, jobbról: Szabó Albert.

Forrás | *Hämeen Sanomat*, 1971/7. 7

7.

Hämeenlinna | Koncert a Sibelius-házban

Szabó Albert (hegedű), Budai László cselló,

Paku István zongora.

Forrás | *Hämeen Sanomat*, 1971/7. 14

Hamar hazaértünk, egyszer álltunk meg egy kis pihe-nőre, az út egy részén 130-at mentünk. Ebédre éppen otthon is voltunk. Nagyon klassz volt. Este különböző néptáncokat lejtettünk.

Július 12. hétfő

Semmi különös. Délelőtt voltunk Hauhoban. Irtam megint egy lapot anyának, meg vettem egy szandált. Új kurzus kezdődött. A második csoportba osztottak be. Mind finn, csak mi vagyunk magyarok. Napi két óra, jó lesz. Este ismerkedési est volt. Most nagyon sok a német.

Július 13. kedd **Koncert**

Ma volt Hämeenlinnában a koncert. Busszal ment az egész csapat. A műsor az eredeti terv szerint ment. Nem lett volna rossz, de sajnálatosan a szonátám második tételét háromszor kellett elkezdenem. Más zűr már nem volt benne. A végén még kérték, hogy játszunk, magamra vállalva eljátszottam a Mozart Rondót. Holnap valószínűleg lesz kritika. Laci és Albert is kissé indiszponáltan játszottak. A telt háznál kb. kétszer többen voltak. Gázsinak nyolcvanast fizettek koponyáinként. Ajándékba kaptunk még képeslapokat. Otthon Albert meghívott bennünket egy kávéra. Jót dumáltunk, leírta a *Tihanyi alapítólevelet*. Jó tanácsokat adott, ezek jól jönnek Helsinkibe menet. Pénteken szeretnénk menni stoppal.

Július 14. szerda

Megjött Amerikából a levél. Szívesen látnak, nagyon aranyosan írtak. Azonnal intézkedtek, mi a teendő, és mit kell intéznem, azt is megírták. Holnapután nekilátok a munkának Helsinkiben. Délután megírtam a válaszleveleket és Charlie-nak is írtam. Mint az őrült, rohantam biciklin Hauhoba, feladtam mindet légipostán. Más különös esemény nem történt.

Július 15. csütörtök

Megjött a levél Irénkétől és Charlie-tól is. Mindketten segítenének, holnap dől el minden, hogyan fogok tovább menni. Délután szóltak, hogy expresszlevél vár Hauhoban. Biciklire föl, és nyomás oda. Hauhot már úgy ismerem, mint a tenyeremet. Sinka Péter bácsi írt, és megnyugtatót, ha esetleg odavetődök, támogatni fog. Délután még festettem egy magyar zászlót, hogy felhasználjuk holnap a stoppolásnál.

Július 16. péntek

Viittakivi – Hämeenlinna – Helsinki és vissza

A tortúra napja. Kelés reggel fél hatkor. Busszal be Hämeenlinnába, majd gyalog ki a stopp-helyre. Félóra ácsorgás. Utána jött egy nő egy VW-vel és pont félútig vitt bennünket.

Itt kb. fél perc után jött egy Volvo és 140-nel elröpített bennünket Helsinki alá. Már a főváros elővárosában voltunk, csak négy km-re a központtól. Oda már busszal mentünk. Először irány a vasútállomás. Beváltottam Laci dollárjait, és megkérdeztem, hogy hol van a német követség. Készségesen utánanéztek, és bejelölték a magunkkal vitt térképbe. Nosza, indulás a követésre. Alig találtuk meg, se zászló, se semmi. Végre egy német feliratot pillantottunk meg az épület belső falán. Felmentünk lifttel, majd beléptem az ajtón. Egy nagyon szép, kedves fiatal lány fogadott. Felváltva gagyogtam németül és angolul. Kisütötte, mit akarok. Bevitte az útlevelemet, kijött egy fickóval, aki közölte, hogy a tranzit-vízumra várni kell kilenc napot, a rendeshez pedig egy hónapot. Ezt a luxust nem engedhetem meg magamnak! Lehangelődva nekiláttunk Helsinki utcáinak. Megkerestük az egyik címet (szállás), amit kaptunk, illetve amit Laci kapott az anyjától. Természetesen senki sem volt otthon. Utána nyomás szarvasbőrboltot keresni, ahol Laci fel akart tankolni. Ez a bolt amolyan bizományi-féle, itt szokták a svédek pénzzükség esetén elkótyavetyélni bőr cuccaikat. Természetesen ezt meglebontották, viszont romhalmazát láthattuk. Kínunkban vettünk tíz képeslapot, megírogattuk őket egy nappali bárban két narancslé mellett. Ekkor lett déli 12 óra (9-re értünk be). Továbbhaladva megpillantottunk egy szélorgonát, mely a Sibelius- emlékműhöz tartozott.

Nyomás a másik címre. Odavergődtünk kb. egy fél óra alatt. Túl nagy távolságok nincsenek Helsinkiben, mert elég kis város, a buszmenetrendet nem tudhatuk, a jegy meg úgyis elég drága. Becsöngettünk. Ahol próbálkozunk, kvékerek laknak és állítólag ők mindig segítenek.

8.

Helsinki | Sibelius-emplémű

Fotó | Paku I.

Egy rikácsoló finn nyanya lökte a sódert az ajtó mögül, de nem nyitotta ki. Laci rögtön mondta angolul, hogy ki fia-borja, de az öreglány persze nem tudott angolul, így ránk se fűttengett, csak nyomta a sódert tovább. Eljöttünk, majd császkálás és ebéd egy kis bárban. Jó volt. Rendes szelet hús, krumpli és egy csomó zöld sz.r. mellette. Bevettük, én még egy sört is. Utána marha fejfel rágyújtottam, és ezen a napon még vagy tízet elpöfékeltem. Ebéd után Laci vásárolni indult, én pedig csak koslatgattam utána, mint egy kutya. Mellesleg elég hülyén vásárolt be, volt ideje pedig, mert fél háromtól fél hatig evvel tökörszett. Utána nyomás újra a kvékerekhez, közben elkapott az eső, amely tíz-szer kezdte rá (!). Végig a tengerpart mentén haladtunk – csodálatos –, közben felmentünk a piacra, mely a kikötőben van.

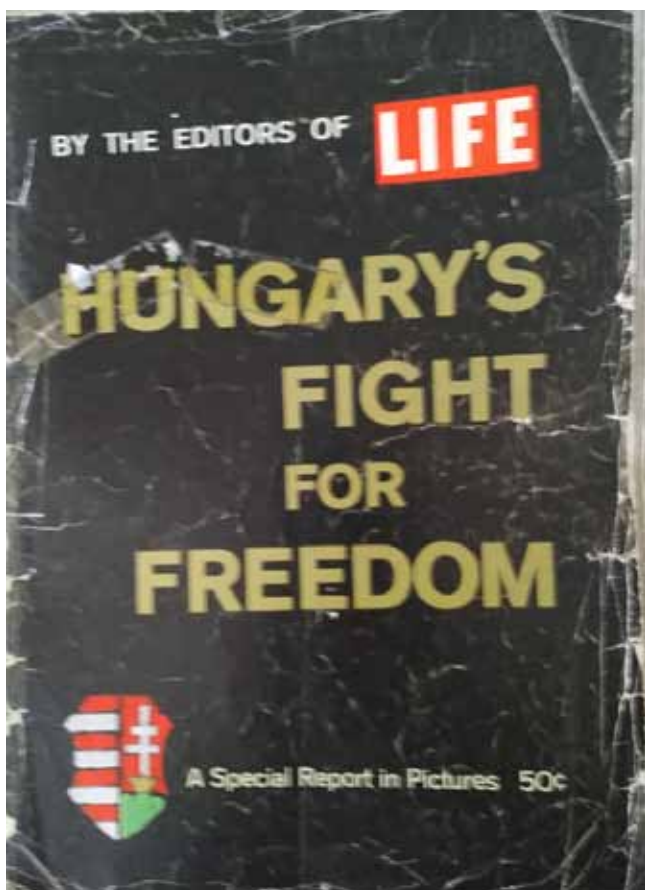
Egész nagy halakat is árulnak szeletekre széttrancsírozva és darabra is. Rengeteg virág. Persze azt választasz, amit akarsz, mert bőség, az van. Egy kosárárusnál, aki belevaló volt, lestopoltunk és felhívtuk figyelmét a vodkára. Üvegjét 10-ért átvette, lehet, hogy még egyszer annyit fog keresni rajta. Angolul persze mindenki tud, különösen a boltokban általános jelenség. Ezek nagyon kulturáltak. Sok az olyan belső összefüggésű tér, mint például Pesten a Párisi Udvar. Na – tehát indulunk a kvékerekhez. Csöngetünk – senki. A szomszédba is becsöngetünk. Kijön egy hapsi – kézzel-lábbal elmagyarázzuk, mi van. Erre átmegy a szomszédba. Kijön egy öreg nő, gondolom az, aki délután ott tett-vett és mint a gép úgy beszél hozzánk finnül. Végülis annyit kivettünk, hogy az illető Angliába távozott. Mit tehettünk? Káromkodtunk egy nagyot és nyomás a másik címre! Ráadásul jó messze van.

9.

Helsinki | Légi felvétel a kikötőről
Forrás | Prospektusfotó

Közben találkoztunk két mozival. Az egyik egy Peter Sellers filmet játszott, címe magyarul kb.: «A lány belekötött a levesembe», a másikban cowboyfilmet láthatott a közönség. Később újabb két mozi. Az egyikben újfenn cowboy, a másikban szex-féleség. Gondoltuk, hogy valamelyiket megnézzük este. Végre odaértünk a címre. Egy öregember nyitott ajtót, aki nem beszélt se angolul, se németül, de kézzel-lábbal megmagyarázta, hogy elutazott az illető. Pech, pech hátán. Mellesleg egyik helyre sem hívtak be bennünket. Úgy vettem ki, hogy a finnek kissé bizalmatlanok, kedvesek ugyan, ha már minden tisztázva van és tudják kicsoda-micsoda az illető, de addig nem. Mindegy, lehet, hogy így jó. Na, most mit csináljunk? Nyomás az állomásra! Hét óra nyolckor indul a vonat Hämeenlinnába. Megvettük a jegyet, nem drága, kb. nyolcvanas kettőnknek forintban. Indulásig császkálás. Juice-ivás, majd egy esti boltban Laci megint elkezdett tökörösni, hogy vesz valamit. Végül semmit sem vett. Felültünk a vonatra, és nézegetni kezdtünk egy pornóújságot, amit az állomáson vettünk. Jó figurák voltak és különben is már majd a fülönkőn jön ki. A vonat fél tízre ért Hämeenlinnába, és olyan szerencsénk volt, hogy rögtön jött busz Hauho felé. A szivar (sofőr) túlszaladt az elágazáson, mert másik úton ment, mégis elvitt bennünket a rendeltési helyre. Megköszöntük és elköszöntünk. Még hozzá törökösen: szálem. Besétáltunk táborhelyünkre – le a konyhába – éppen egy kis csoport dumált ott lent. Nagy kajálás! Utána újabb cirkusz: nem lett meg a kulcs, amit egy kő alá dugunk mindig, ha elmegyünk valahová. Végül benyomtuk az ablakot, így kecmeregünk be. A sötétben még meglestünk egy vetkőző nőt, majd lefekvés.

10.

LIFE | Magazin | Magyar szabadságharc

Különkiadás, 96 oldalas képes riport a *Life* szerkesztőitől.

1956. | 28,3 x 20,3 cm.

Forrás | szerzői archívum

Július 17. szombat

Majdnem volt szerelöm! Egész nap szinte semmi sem történt, esett az eső, fordítgattam a Life magazint, amely a magyar forradalommal foglalkozott /bevallom őszintén, ezt a nyári egyetem könyvtárából eltulajdonítottam, azóta is féltett kincsem/. Este azonban szauna után találkoztam egy szőke hämeenlinnai lánnyal és elmentünk csónakázni. Kicsit fázott, így bementünk a szaunába lábat áztatni. Több mint két óra hosszat erőlködtem az üres szaunában: majdnem, de végül meggondolta magát és elrobogott.

Július 18. vasárnap

Egész délelőtt gyakorlás, holnap búcsúkoncert. Műsora: Alberttel játszunk két tételt a Händelből, Haydn: D-dúr trió, Mozart: F-dúr hegedű-zongora szonáta, Laci két Saint-Saëns darabja, én két Bartókkal.

Július 19. hétfő **Búcsúkoncert**

Talán az utolsó nap itt és Hauhoban. Délelőtt még dolgoztunk a kertben. A koncert este volt. Elég jól mentek a darabok, bár Albert néha rontott. Érdekes, hogy Hauhoból és Hämeenlinnából is jöttek, és teljes teltház volt. A műsort 50 pfennigért árulták, mint belépőt, de így is bejött fejenként 30 márka. Utána Alberthez voltunk híva egy kávéra. Ott volt Mr. Brad is, ő egy amerikai, aki Viittakiviben tanít. Nagyon művelt és szimpatikus. Beszélgettünk és mondta, hogy többek

között Magyarországra is akar jövőre menni. Minden-
kinek adtunk valami ajándékot: terítőket, apróságokat
és a gondnoknak egy üveg vodkát. Tervemet nem em-
lítettem senkinek.

Július 20. kedd

Viittakivi – Hämeenlinna – Turku

Gyerünk a nagyvilágba! Reggel hétkor kelés. Nyolc-
kor indult a buszom Hämeenlinnába. Beértem, vettem
képeslapokat, és vártam a turkui buszt. Percnyi pon-
tossággal indult fél tíz után pár perccel.

Az út nagyon szép volt. Csak egy nagyobb helyen
álltunk meg: Forssaban. A város kívülről kulturált képet
mutatott. A két levelet, amit még tegnap írtam, persze
elfelejtettem Hämeenlinnában feladni, így Turkuban
került rá a sor. Innen írtam még anyunak és Charlie-
nak is egy lapot. Ahogy a városba értem, taxiba (220-as
Merci) vágtam magam, és Melartin lakására vittem
magam. Egy barátja fogadott, leültetett, Melartin csak
egykor jön haza. Otthagytott a tök üres lakásban. (Ilyen
a bizalom). A lakás irtó klassz, négyszobás modern,
piano is van, pedig senki sem tud rajta a családban
játszani. Jött Melartin, szívesen üdvözölt, és olyan ér-
dekes: jött két hapsi egymás után üzleti ügyben. Miu-
tán elintézte őket, kiteregettem neki mindent. Látható-
an megdöbbsent, de egyből szolgálatkész volt. Felhívta
az utazási irodát és félretetett nekem egy hajójegyet
Stockholmba a fél nyolckor indulóra, ami a «Bore»
névre hallgat. Utána, miután mindent megtudott, le-
vitt a központba, mert ott neki dolga akadt.

Ekkor adtam fel a lapokat, és elmentem a megbeszélt helyre, egy szupermarket második emeletére. Volt egy vendéglő, rendeltem egy «Bacon and eggs»-et és még ki sem hozták, jött Melartin egy építésvezetővel. Ők is megkajáltak, a fickó utána elment, mi pedig vissza a kéglire. Marha rendes volt, egyből táviratot adott fel telefonon Irénkének, hogy reggel ott vagyok. Úgy nézem, a fickó biszex. Közeledett felém is, de szó nélkül arrébb löktem, és volt olyan intelligens, hogy mivel neki itt nem terem babér, nem próbálkozott még egyszer. Miután lebonyolította a hívást, kocsiba vágtuk magunkat, és egy csomó, általa bevásárolt cuccal irány a nyári villája. Az ottani javításokra kellett az építőmester. A nyaraló Turku központjától 16 km-re van, de mi ez egy Volvónak? Ott kint volt az anyja és az anyja nővérének kislánya, kb. három éves. Faház! Főépület és két kisebb lakocska, gyönyörű. Cca. 20-25 ezerbe került (X8). Festői kis tó partján, melynek vize a viittakiéhez képes desztillált víz. Intézkedett egy darabig, a festékeket, amit hozott, lepakolászta a többi cuccal együtt. Utána szauna. Ilyen jól itt még sohasem úsztam. Melartin megmutatta a rákfogó berendezését, mert ingyenc rákokat lehet kiemelni a tóból. Szauna után mindnyájan kocsival vissza Turkuba. Egyből a kikötőhöz! A jegy kasszánál megtalálták a foglalt jegyet, ami 63 márkámba került. Luxus helyet vettem ki, ahol lehet aludni. Egyeztetni kellett az irodán. Egy kicsit be voltam sz.rva, ha kiderül, hogy magyar vagyok, és nincs vízumom, akkor mi lesz? Szó nélkül OK volt minden. A maradék finn pénzemet átváltottam svéd koronára, csak hatot hagytam meg. Pont 200 koronát kaptam.

Melartin kikísért a hajóig, és kért, hogy írjak. Nagyon rendes hapsi volt!

11.
Turku | Värkastelet
Forrás | Prospektusfotó

12.

Turku | A kikötő elhagyása

Fotó | Paku I.

Felmásztam a hajóra. Ilyen bazi nagy jószágot még sohasem láttam.

A jegykezelő a jegyemet kérte, lekezelte. Megmutatta a kajütömet: a 127-es. Bementem és leraktam a cuccom. Négy személyes és nagyon kényelmesnek tűnik. Irány a fedélzet! Egy alföldi gyereknek nagy látvány ám ez; ahogy a daruk az autókat, mintha pillét emelnének, teszik a hajó gyomrába. Egész pontosan elindultunk. A távolodó kikötő, háttérben a kis turkui erőddel szép képet hagyott bennem.

Nézelődtem még egy darabig, majd kajára fel! Virslit ettem, szörpöt ittam. Bementem a kajütbe. Egyik útitársam éppen készülődött lefeküdni. Ő bosnyák (szarajevói), a másik csak bedugta az orrát és elvonult. Pár szót motyogott az ajtóban valakinek, gondolom svéd ürge. Már fönt fekszem a helyemen. Mennyivel más, mint az ócska vonat. Még olvasok egy kis «Playboyt», aztán hunyóka. A negyedik hely üresen maradt.

Július 21. szerda

Stockholm

Reggel nyolcra pontosan beértünk. Kijöttem, szétnéztem, de senki. Kézbe kaptam egy térképet, fogtam magam, irány az állomás! Tanakodtam magamban, mit csináljak? Adjak fel egy táviratot? Menjek el Sollentunába? Kiderült, hogy oda tíz perc múlva indul a vonat. Mivel a jegy kettő húszba került, gondoltam, nem lehet messze. Nem is volt, pont 16 km-re Stockholmtól.

Mellesleg 5-600 métert sétálhattam a hajótól az álmomásig. Nagyon szép volt már az is, amit eddig láttam: Gustav Adolf két szobrát, a róla elnevezett teret. Észak Velencéje, mondják. Tehát felültem a vonatra, kb. húsz percig tartott az út. Leszállva érdeklődtem, hol az a bizonyos utca, ahová tartok. Senki nem tudta. Fogtam végre egy taxit, és hogy elég messze volt a centrumtól, bizonyítja, hogy hét koronát fizettem. Becsöngettem. Egy fickó nyitott ajtót, aki magyarul beszélt. Irénke ott-hon volt. Kiderült, hogy kijöttek értem, kb. fél kilencre, de én akkor már régen leléptem a kikötőből. A helyzet: Irénke magyar barátja engedett be, egy pécsi krapek, felszínes, nagyképű. Bunkó is, de lágyszívű, piás, segítőkész. Irénke vadházasságban él egy svéd öregfiúval, aki 56 éves. Mellesleg nem néz ki annyinak, és jó benyomást kelt. Irénke a Zeneakadémiára jár itt, utálja a svédeket. Otthon jobban érezte magát – mondja. A Zeneakadémián hülye kis darabokat tanul, emellett technikai etűdöket. Utálja a tanárát, és viszont. Ösztöndíjat kap, és a szivar is kitartja. Mint mondja, ez csak kompromisszum, ha végez, lelép Svédből és faképnél hagyja a palit. A fogadtatásom azzal kezdődött, hogy a magyar pali le akart beszélni arról, hogy kint maradjak. Elég összefüggéstelenül indokolt. Irénke józanul magyarázta, mi van. Tényleg hülyeség lenne itt maradni. Mint ugródeszka azonban kell! Elkezdünk sörözni, és bevásárlás után a srác meg Irénke összedobtak egy kis tojásrántottát. Délre jött Rolf, aki mint mondtam, jó benyomást keltett, angolul gagyogtunk, és úgy veszem észre, szimpatizál velem. Egy VW-je van. A ház nagyon szép: kétszintes villa, az emeleten laknak, három nagy szoba + hálószoza, két hall, fürdőszoba. Ezzel a magyar gyerekekkel alszom egy külön szobában.

13.
Stockholm | A tenger felől
Forrás | Prospektusfotó

Na, ez nincs berendezve, és a falak is nagyon elhanyagoltak, de tető van a fejünk felett. Elmagyaráztam Rolfnak a helyzetet, ő látja a problémát, és megértő. Holnap nekilátunk a dolgoknak: beutazási engedélyt kell szereznem az NSZK-ba. Fél kettőkor beültünk a VW-be, és be Stockholmba. Neki is dolga volt. Különben valami üzletember, aki tűzbiztosítónál dolgozik, mintegy mérnökként. Hazatett bennünket, mi meg elkezdtünk újra inni. Ötör ebéd. Nagyon finom volt: borjúszelet, máj, krumpli és az egészet, a jó gombalevest is, a srác csinálta, aki tanár, de a megyei tanácson dolgozik és szakács (!) is volt Törökországban. Meglepő! Kaja után piaszerzés és fél tizenegyig ivás (bor, sör). Túlzottan be sem rúgtam, de éreztem, hogy spicces vagyok. Sokat beszélgettünk zenéről, mindenről. Utána alvás.

Július 22. csütörtök

Semmi túlzott újság. A nap legnagyobb részében otthon voltunk hármasban. Természetesen piáltunk. Lajosnak, ő a magyar srác, születésnapja lévén délutánra vendégek voltak híva. Be is állított egy magyar lány, Irénke évfolyamtársa volt Pécssett. Enikőnek hívják, nem túl jó nő, de van benne valami szexy. A vőlegényével volt, aki egy félvér arab gyerek, intelligens, de haláli nagy paraszt, a civilizáció nem hagyott rajta nyomot. Jött még egy barátjuk is, szintén arab, ő jobb benyomást keltett, a bandát egy 220-as Mercin hozta. A két arabnak jó állása van, az utóbbival beszélgettem erről. Idegenforgalmi állásában már négy éve van itt, de vissza akar menni Algírba, merthogy oda való. Mindkettő hat nyelven beszél. (?)

A lány a Zeneakadémiára jár, hegedűre. Elég sokáig piáltunk, némi zűr is közbejött: beállított, szintén piásan a szomszéd család gyereke. Már kétszer nősült, de elvált, gyerekei szanaszét vannak, a család nyaraláson öt hétig, így jelenleg csak ő képviseli a hazai pályát. Rolffal teljesen snasszul vannak, most is majdnem ököltre mentek. Én is dumáltam vele, és teljesen Rolf ellen uszított. Összevissza beszélt. Jó sokáig ittunk, becsíptünk, majd le is feküdtünk.

Július 23. péntek

Délután kettőkor elmentünk a német követségre, de már nem volt hivatal. Kaptam egy papírt, ki kell tölteni és hétfőn elsőik közt fognak az ügyemmel foglalkozni. Találkoztam délután Rolf egyik lányával. Van egy húsz és egy tizenöt éves lánya a volt feleségétől, akitől elváltan él. Nagyobbik lánya holnap megy Párizsba, és pénzért fűzi, a kisebbikkel már előre megbeszélte, hogy majd elviszi egy szigetre, most ezért öli. Azonnal menni akar, de egy új nadrág fejében egyelőre lemondott róla. Irénnel is vitatkoznak néha. Szerencsére Lajos ma elutazott, de én is itt vagyok a nyakán. Szegényke, nagyon örülök, hogy szívesen lát, megért és segíteni akar. A 15 éves lány nagyon helyes, már b.szik is, és mint Irénke mondja, mindig savanyú és máris életunt. Na őt sikerült lerázni, és elindultunk vendégségbe az arabokhoz. Az útnál érdekesebb ritkán adódhat. Végigmentünk a hippik utcáján. Következő a benyomásom: nagyon gazdagok ezek a hippik. Két fő csoportjuk van: az autósok és a motorosok. Ezekkel természetesen úgy hajtanak, mint az állat.

Az autósok kizárólag hatalmas, régi amerikai kocsikkal közlekednek, a motorosok pedig versenyszerű gépekkel. Rajtuk áthaladva nem csináltak semmi különösebb zűrt.

Rolf mondja, hogy amikor a múltkor erre jött, a nyílt stockholmi utcán egy nagy motor tetején kefélt egy pár. Lajos meg találkozott két hippivel, az egyik kutya-nak, a másik macskának képzelte magát és vehemensen ugattak, nyávogtak egymásra. Majdnem tömegverekedés lett a vége. Na, megérkeztünk az arabokhoz. Egy modern házban laknak. A lakás csodás, ugyan még nem eléggé berendezett. Kávéval kínáltak, vesztetre megittam egy nagy bögrével (magyaros fekete volt) természetes, hogy alig tudtam az éjjel aludni. Bekapcsoltuk a tv-t. Angliából volt egy nagy királyi show. Ott volt Erzsébet, Charles, a svéd király és csupa krém. Kizárólag sztárok léptek fel, a konferanszié Rex Harrison (Dr. Doolittle) volt. Sajnos nem nézhettük végig, mert Lajost ki kellett kísérni az állomásra. Feltettük a vonatra, és utána miket láttunk! Amíg elsétáltunk a parkolóhelyünkig, a központi állomástól húsz méterre, egy beugró falnál hippik pisiltek sorban. A sarokban hárman álltak, két hapsi meg egy nő. Az egyiket szopta a nő, a másik próbálta takarni őket és ő is lefelé matatott. Szinte hihetetlennek tűnt. Visszafelé újra átjöttünk az utcájukon, de ilyesmit nem láttunk, de hőzöngtek, két rendőrkocsi is kint volt. Az összes szeméttartó kiborítva a gyalogjárdára, ez néha akadályozta az áthaladást is. Egy rendőr egy borzasztó alakot faggatott, hogy miről – ki tudja. Na – hazaértünk, megittunk egy kis bort és kajáltunk egyet. Elhatároztuk, hogy ezentúl csak németül beszélgetünk. Alig tudok kinyögni hét-három szót. Érteni viszont értegetem. Utána fekvés.

Négyig nem tudtam elaludni, vergődtem, végül elkezdtem olvasni a «Playboyt» Érdekes cikkek vannak benne. Nagy nehezen elszunnyadtam.

Július 24. szombat

Uppsala

Délelőtt fél tizenegykor ébredtem. Természetesen itt szombat-vasárnap nem dolgoznak. Kajáltunk, majd bejöttünk Rolf dolgozószobájába egy telefont elintézni. A svédek naponta csak kétszer kajálnak. Sajnálom a háziakat, mert felzabálok mindent. De végre kulturált fürdőszoba és környezet. Kaptam levelet Katitól. Viittakivi – Turku lehúzásával ide Sollentunába. Ebéd után elmentünk Uppsalába. Nagyon tanulságos volt. A város a svéd történelem fontos állomása. A svéd istenek leszármozottjai és a későbbi királyok is ide temetkeztek. A «Svea» királyok korszakában az ország központja. A legrégibb sírok a vaskorszakból valók. A villám istene Thor és két isten, Oden és Frö a legjelentősebb. Leszármozottjai: Woden, Frey, Yanliga Saga, Aun, Egil és Aldis. /Ekkor még nem gondoltam a Nibelungokkal való összehasonlításra/ Gustav Vasa idejéig tartott ez a történelmi temetkezés ezen a területen. A királyi sírok talán pici, fűvel borított föld-piramisokhoz hasonlíthatók.

Az itt lévő templomot a 12. században építették, és természetesen román stílusú. Fából lévő harangtorony tartozik hozzá. A svéd középkori építkezés mintapéldánya.

Megnéztük még Uppsala központjában a dómot. Gyönyörű gótikus templom.

14.

Uppsala | Vaskorszakbeli temető

Forrás | Wikipedia | Pudelek

15.

Uppsala | Harangtorony

Forrás | Wikipedia | Szilas

Oldalbemélyedéseiben királyok sírjai: pl. III. János és neje Katalin. Kb. 50-100 méterre tőle van egy román kápolna, egyszerű, szép erődítményszerű épület. Átmosódott egy kicsit ébenfekete lelkem.

Július 25. vasárnap

A király rezidenciája

Tizenkettőkor keltünk fel. Lunch, majd újra kocsi-kázás. Először a király nyári rezidenciájához mentünk. Stockholmtól öt km-re van. Csodálatos épület a tengerparton. Nagy kastély. A svéd lobogó árbócon lengget, ez azt jelenti, hogy a király őfelsége ott tartózkodik. Nem tudom hány holdas park tartozik hozzá, de haláli nagy. Sokat sétáltunk a parkban, és kiderült, hogy a volt kínai császárságnak is van ott egy kisebb rezidenciája: három épület. Az egyiket úgy építették, hogy közelről sáternak tűnt, csak ha egész közel mentünk hozzá, akkor láttuk, hogy nem az. A palota mellett színház is van, ide jár művelődni a királyi család.

Egy presszó-féleségben megittunk egy kávét, majd bementünk Stockholmba. Érdekes útrendszerek vannak. Rolf kiválasztotta a legmagasabban fekvőt, így fentről láthattam Stockholmot, amely méltán Európa legszebb városai közé tartozik. Ahol lakom, végig házak közötti település, de nem tekintik a fővároshoz tartozónak. Olyasmi, mint nálunk Pestlőrinc. Már alig várom, mit hoz a holnapi nap.

Július 26. hétfő

Német Követség

Reggel voltunk a követségen. Szó nélkül elvették a kitöltött ívemet, azt mondták, hogy holnap reggel kell bemenni a vízumért. Négy-öt koronába fog kerülni. Úgy tervezem, hogy este el is utazom.

Július 27. kedd

Stockholm – Koppenhága

Megoldódtak a problémák. Délelőtt voltunk a követségen, és egyből megadták az átutazó vízumot. Csak két napra szól, de ez egy jó ürügy. Az utazási irodában megvettem a jegyet Frankfurtig. 248-ba került. Koppenhágában át kell szállni. Holnap este érek oda 10 óra körül. Charlie-nak táviratozni fogok Koppenhágából, remélem kijön eléem. Pakolás, kajálás, este kilenc-kor indulás. Három levelet kaptam: anyámtól, aki örül, és kettőt Amerikából. Zajlik az élet. Mindent megköszöntem, kikísértek a vonathoz és nekiindultam.

Július 28. szerda

Koppenhága – Frankfurt

Koppenhágáig senki sem szólt hozzám. Reggel háromnegyed hétkor ébredtem fel, ekkor értünk ide. Nem aludtam jól, arra emlékszem, hogy a határon fel-futottunk egy hajóra, de azt már nem vettem észre, hogy megy is a hajó, mert össze-vissza álmodtam.

A svédek Lenin szerint már teljesen felépítették a kommunizmust, mert a villamosítást, mármint a vonatokat érte, behálózta az egész országot, mert gőzösek, dieselnek nyoma sincs. Tehát Koppenhágában vagyok! Sétát tettem. Az állomással szemben futó utca a pornó utcája. Rengeteg bolt, a kirakatokban pornóképek, magazinok, filmek. Klubok és mozik. Elsétáltam az első postáig, meglepetéssel vettem tudomásul, hogy csak fél tízkor nyit. Észrevettem, hogy az állomás postája viszont már nyolctól nyitva. Különben a dánok elég későn kelők, a közszolgálati boltok mind kilenc után nyitnak. Az itteni utcákon nyoma sincs a skandináv tisztaságnak – koszosak –. Az utcaseprők és a szemetesek is csak kilenc után látnak munkához. Egy érdekes építészeti vonás: a templomok mind szorosan egybeépülnek akár boltokkal, akár más házakkal. Ez a része a városnak régi lehet: a hotelek is csak lakóházak benyomását keltik, minden szorosan összezsúfolt. Visszasétáltam, persze először a svéd koronámat (20) váltottam át dán pénzre. Egész lényegtelen a váltási különbség a svéd javára. Az árak ingadozóak, a tv nagyon drága. Egy jobb készülék 2500. A ruházat és a cipő aránylag olcsó, különösen most a nyári leárazás miatt. Bementem az állomás postájába, és feladtam Charlie-nak a táviratot. Képeslapot írtam anyámnak, egyet eltettem. A maradék pénzemet kajára és piára költöttem. A két szendvics elég tűrhető, a narancslé viszont csapnivaló volt. Az utca népe között a svéd rockereknek nem láttam nyomát, viszont már ilyen korán is látni jó pár öreg csavargót. Egyiküknek ősz szakálla és haja egybefolyt, mások kapuk nyílásában itták a zsebükben kuksoló sört. Véres szemeikkel részegen bámultak a világba. Bő fél órával a vonat indulása előtt kivettem

a csomagomat a megőrzőből és beszálltam. Fene egye meg! – kis vallatás kezdődött a vonaton. Alig mentünk egy negyedórát, amikor jött a dán útlavélvizsgáló és ugrálni kezdett, hogy nincs speciális dán vízumom. Mutattam neki a finn beutazási engedélyt, és mondtam, úgy gondoltam ez jó az összes skandináv államra. Szó sincs róla – így ő, és megkérdezte, mennyi pénzem van. 50 DM-közöltem. Sajnálkozóan rám nézett és folytatta: «látom, hogy a német átutazási vízumod Stockholm-ban van kiállítva. Mit kerestél ott? Turista vagy?»

Be kellett diktálnom Irénke címét. Ezt akceptálta. Felírta az összes adatomat, és azt mondta: «na jó, de ne feledd, hogy milyen jó voltam hozzád!» Stemplit ütött az útlevelembe. Erre aludnom kellett egy órát. Robogunk tovább. Síkság és szépen kultivált vidék mind mezőgazdaságilag, mind településileg. Lassan várom a deutschokat. Fél egy felé értük el a dán-német határt. Becsusszantunk egy baromi nagy komphajóba, és egy órát hajókáztunk. Persze fel lehetett menni a fedélzetre. Kellemes volt. Ahogy elhagytuk a kikötőt, láttam egy jelzőlámpát, amely kísérteties nyögőhangot adott ki magából. Hajókázás után Puttgartennél értünk újra szárazföldre. Jött a német vizsgálat. Az ellenőr egy hozzám hasonló korú fickó. Mintha sejtette volna, hogy csak kamu az egész, nevetve kezelte le az útleveletem. Rengeteget utaztam. Útvonala: Lübeck, Hamburg, Hannover, Göttingen, Frankfurt. Este háromnegyed tízre értem oda. Kiszálltam, nézelődöm. Charlie vett észre hamarabb. Egy év óta semmit sem változott. Egy gimnáziumi tanár kollegájával, Harcos Bandival jött elém egy Ford Coupéval, kétszáz kilométert! Rögtön mesélni kezdtünk a kocsiban, majd megálltunk útközben kajálni egy benzinkút mellett.

16.

Künzelsau | Főter

Balról Bakó K., Paku I., Bakóné Snubi és
dr. Aranyossyné Anikó.

Fotó | Kelemen M.

17.

**Künzelsau | A gimnázium zenepavilonja,
zongorázom**

Fotó | Kelemen M.

Éjfél körül értünk Künzelsaubá. Kiszálltunk Bandiék háza elé, ő lefeküdt, és mellesleg nagyon fájt szegénynek a foga, ezért mogorva volt. Charlie-val elmentünk a lakására, ami egy szolgálati lakás az ottani gimnázium kollégiumi részén. Nagyon rendezett és szép, a gyerekek is kedvelik, nagyon jó dolga van. Három óráig beszélgettünk még – mindenkit elővettünk, kitárgyalunk. Fekvés, mert reggel nyolckor auf.

Július 29. csütörtök

Künzelsau

Reggel tényleg felkeltünk és elmentünk Bandiékhoz. Bemutakoztam a családnak. A feleség középkorú nő, aki csak nagy nehézségek árán tudott Bandiék után jönni, mert Bandi öt-hat évvel ezelőtt lépett le fiaival, és a nejét otthon hagyta. Azért Ilike, mert így hívják, különböző kiskapuk segítségével, három évvel ezelőtt, mégis ki tudott jönni. A nagyobbik fiú Kanadában, lányuk Bécsben, a kisebbik fiú Zolika, otthon. 16 éves, gimnazista, most bukott meg hárómból szegény. Az egész család a nagymama kivételével kint van. Náluk fogunk kajálni, és mivel a gimnázium 28-án fejeződött be, Charlie és Miki /Kelemen Miklós barátom Vásárhelyről, aki egy hónappal előttem disszidált/ is itt kajálnak, mert megszűnt a menza. A nap az utánajárások jegyében folytatódott. Bandi segítőkészen vitt mindenrová. Először a «Stahl» stuttgarti cég itteni leányvállalatához, munkát keresni. A munkavállalási engedélyre és a lakást biztosító papírra azért van szükség, hogy ne tartsanak sokáig a menekülttáborban. Kitöltöttünk egy papírt, ebben mindenről kikérdezték. Beadtuk.

Egy fickó közölte, hogy almás a dolog. Utána egy másik nagy vállalathoz mentünk, ahol az egyik fej Bandi ismerőse, cseh származású ürge. Nagyon szívélyes volt. Egyből adott egy papírt, hogy alkalmaznak. Tovább kellett menni a munkabegyűjtőhöz. Ott mondták, hogy kell a papír a munkaengedélyhez, meg a lakhatósághoz is, az itt tartózkodás miatt. Megbeszéltük, hogy hétfőig már semmiféle hivatalos ügyben nem járunk el, hanem ekkor elmegyek Zirndorfba, a menekülttáborba, megszerezni a tartózkodási engedélyt. Estefelé mindenki tévézett, de mi Mikivel inkább beszélgettünk, mert este találkoztunk először. Napközben Würzburgban volt egy állás miatt, lakást is szerzett. Az állás jó, de a papír, amit Zirndorfban kapott, az sajnos nem, így oda újra vissza kell neki menni intézkedni. Jól van, és esze ágában sincs hazamenni. Este Bandinak nagyon fáj a foga, így a tervezett zenélés szűkebb társulatra korlátozódott. Miki, Charlie, Zoli és én. Bementünk a gimnázium zenepavilonjába. Ez egy gusztusos helység, van benne egy koncert Steinway, egy cembalo és egy sztereo-berendezés. Zongoráztattam Mozartot meg Beethovent, és természetesen Charlie kedvenc darabját, az «Este a székeleyknél». Utána nagy ének-lés – minden, ami a repertoárunkban volt. Népdal és kryptodia (disznó nóta). Jól éreztük magunkat. Elhatároztuk, hogy még bekapunk egy sört egy bár-bisztróban. Nagyon kellemes kis hely volt, egy korsó sör 90 pfennig. Egy wurlitzert lehetett nyaggatni, ha valaki zenét óhajtott. Otthon még hármásban dumáltunk, majd szundi.

Július 30. péntek

Kirándulás

Nem sokáig aludtunk, nyolc felé felkeltünk. Reggeliztünk egy keveset, majd át Bandiékhoz. Itt aztán bőséges reggeli – ezalatt szegény Bandi újfent a fogorvosnál. Összepakoltunk, a cuccot beraktuk a kocsiba, mert túrázás következett. Charlie nem jött, ő vigyázott a házra, meg egy kislányra, Anitára, aki ismerősök gyereke. Mivel a szülők dolgoznak, általában Harcosék vigyáznak rá. Megjött Bandi, beültünk öten és nyomás! Kb. 60 km-re lehetett egy üveggyár. Ide mentünk. A táj nagyon szép, az idő meleg, majd megsültünk a kocsiban. Először a gyár boltjába mentünk nézelődni, mert Bandi vásárolni akart. Persze megnéztük az üvegfűjást. Kezdtém kapisgálni, hogy miért jöttünk ide: Miki Szegeden, a Klinikán orvosi eszközöket készít üvegfűjással. Ilyet már én is láttam Magyarországon – Ajkán. A gyárban alig dolgozik német, sok a jugoszláv és a magyar is. Beszéltem egy házaspárral, meg egy nagykőrösi asszonnyal, azt mondják, ha lehet, ne menjek táborba. «Szörnyű, az embereket továbbpasszolják a tengerentúlra.» Bandi vásárolt egy pohárkészletet, elhatároztuk, hogy valahol megállunk grillezni. Egy tó mellett meg is álltunk és nagyon kellemes fürdés után nagyon kellemes kajálás. Rengeteget ettünk! A hazafelé vezető utat Schwäbisch Hallban szakítottuk meg egy bevásárlás erejéig.

Utána nyomás a niedernhalli strandra! Szép nagy területű, búbajos strand. A vize gyönyörű tiszta, kék, ugróállvány, pompás környezet, egy ugrásra van Künzelsautól.

18.

Schwäbisch Hall | Utcarészlet

Fotó | Paku I.

19.

Schwäbisch Hall

Anikóval (dr. Aranyossyné) az utcán

Fotó | Kelemen M.

20.

Schwäbisch Hall
Díszkút előtt Paku István

Fotó | Kelemen M.

Összeismerkedtünk Herr Pindurral, tanárember, valaha focizott a magyarok ellen, törve beszéli is nyelvünket. Nem kis dolog ahhoz képest, hogy már harminc éve nem beszélt magyarul. Két lányával volt ott, akik «elmennek», különösen a kisebbik. Felesége éppen üdülni volt. Meghívtuk őket egy zenélésre. Pontosan megérkeztek, a vásárolt piákat kis kajával bevittük a zenepavilonba, iszogatni kezdtünk, és Kodály-lemezeket hallgattunk. Én is játszottam a szokott darabjaimból. Nagyon tetszett nekik, jól éreztük magunkat. Tizenegy felé átmentünk hozzájuk. Ők egy magasabban fekvő helyen laknak. Szép, kedves lakás, nagy kert, kocsi, minden. Eperpezségővel és aprósüteménnyel kínáltak – ízlett. Kipróbáltam a pianínójukat – elég jó hangszer. Másnapra, grillezésre is meghívtak bennünket. Charlie-nál hármásban még egy kicsit dumáltunk.

Július 31. szombat

Délig aludtunk, majd Charlie telefonált Pindurékhoz, hogy csak este hétkor megyünk. Addig a strandon leszünk, az idő csodás. Stoppal mentünk, kettőnkön kívül még Zolival és Mikivel, mert Bandi elaludt. Hamar kaptunk stoppot. Jókat úsztunk, napoztunk. A kisebbik lány is lent volt a strandon, hülyéskedtünk vele, hamar eltelt az idő. Készülődés haza, majd hozzájuk. Bandiéknaál kis bemelegítő kaja, ott viszont klassz dolgok: grillen kolbász, szendvics, gyümölcssaláta, szőlő, barack, szilva. Egyszóval minden! Zongorázni persze újra kellett, méghozzá rengeteget. A lányt is megzongoráztattuk. Elnagyoltan ugyan, de nettül játszik. Kicsit ping-pongoztunk közbe-közbe, majd elkezdődött az «áldás».

Még tegnap vagy négy-öt helyen összecsípett egy marha légy, és ezek a csípések elkezdtek nőni, dagadni, már nagyon nagyra. A két lány, amikor meglátta, elkezdett hisztizni. Így orvos, úgy orvos. Telefon jobbra-balra. Hurcoltak ide-oda. Végre az egyik orvos azt tanácsolta, hogy borogatni kell jeges vízzel és pálinkát tenni rá. /Azóta is allergiás vagyok mindenféle csípésre./ Végre elengedtek, nem is gondoltam, hogy ennyire szívükön viselik az állapotomat. Este sokáig dumáltunk, jéggel borogattam a csípést.

Egy kotonba tettük bele, ami természetesen Charlie-nál (was sicher, ist sicher) kéznél volt.

Augusztus 1. vasárnap

Nem aludtam túlzottan jól. Katival álmodtam. Éppen köszöntünk egymásnak – semmi más. Délben mentem át Bandiékhoz, addig irka-firka. Bandiéknál nagyszerű ebéd: borjúpörkölt. Egy kis német hapsi ebédelt velünk, akinek később a szülei is megérkeztek. Apja Bandi unokatestvére. Anyja német. Elég savanyú emberek. Délután Charlie elvitt sétálni, megnéztük fentről a várost – nagyon bájos. Befutottak még vendégek Bandiékhoz, egy soproni házaspár lányostul. Dumáltunk velük, majd este moziba mentünk egy pornó filmre: Zoli, Charlie, Nori (Pindur úr nagyobbik lánya) és én. A mozi befejeztével hazakísértem a lányt és ici-pici kis affér is akadt, de ezt ki kell még bontakoztatni.

21.

Hódmezővásárhely | Kati

Fotó | érettségi tablókép

Augusztus 2. hétfő

Menekülttábor Zirndorfban

Miki tegnap elment, nem tudom mi van vele. Dél-előtt Bandival elmentünk a Rathausba, hátha sikerül megúsznom a lágert. Meglepően morc ürge fogadott bennünket, és persze nem is sikerült a dolog. Fel-tétlen el kell mennem Zirndorfba, mondta. Délben nagyon finomat ettünk a soproniakkal. Ja! Délelőtt, amikor megmutattuk nekik a gimit, még gyakorol-tam, és játszottam is nekik. Szimpatikusak, a lányok, aki egyidős velem, bölcsészetet végzett Pesten, és ott is fog tanítani. A papa a Sopron-Erfurt vasútvonal igazgatója, a mama meg tanítónő. Délután elhatároz-tam, hogy nyomás Zirndorfba! Fél négyre értem ki a stopphelyre, nemsokára felvett két srác egy Fiattal, de csak Schwäbisch Hallig mentek. Átsétáltam a városon. Nem volt valami kellemes a tűző napban, és állandóan dombnak fel. Végre kiértem az útra, nem sokat kellett várnom, felvett egy Mercedes és elvitt Crailsheimig. Egy szökött kelet-német ürge volt, aki most nagyon meg van elégedve a sorsával. Itt vártam talán a legtöbbet – majd megállt egy óriási amerikai katonai gépkocsi, amely Nürnbergbe igyekezett. Nürnberg határában megálltunk, onnan nyolc kilométerre volt Zirndorf – láttam egy táblán. Gyalog indultam neki, majd felvett egy kocsi, és majdnem a lágerig vitt. Nem kellett to-vább sokat gyalogolnom és ott voltam.

A portás utasított, hogy először a rendőrségre men-jek és ott kérjek papírt. Elgyalogoltam és bemutattam az útleveletem. Adtak egy papírt, ezzel bármikor ki- és bemehet az ember a lágerbe.

22.

Zirndorf | **Város a háttérben** | Forrás | [wikiwand.com](https://www.wikiwand.com)

Indultam vissza, és találkoztam az utcán Bakóékkal /Károly Vásárhelyen volt útmérnök és akkori felesége Snubi/. Éppen sörözni mentek. Elvittek magukkal. Kicsit ettünk és sok sört ittunk. Elbeszélgettünk az ismerősökről. Elég későn értünk vissza a lágerbe, bemutatam a portásnak a papírt. Adott két pokrócot, meg egy lepedőt, és közölte, hogy a 219-es szobába kell menni. Bakóék azt javasolták, hogy menjünk egy Eda neveztű sráchoz, aki félig orosz, félig cseh, nagyon rendes. Kétszobás kégliben lakik egyedül. Felzörgettük, készségesen beengedett és megengedte, hogy ott aludjak. Tudott magyarul, még hozzá egészen jól. Már negyedik hónapja van itt, kijár dolgozni, és nemsokára kiengedik rendes papírokkal. Reggel majd megkérdezi, hogy maradhatok-e nála.

Augusztus 3. kedd

Sajnos nem engedték meg, hogy ott maradjak, így menni kellett a 219-be. Kb. tízen vagyunk itt, zömmel magyarok. Technikus is van köztük, meg a Hungária együttes dobosa. Ő egy haverjával épp ma megy az amerikai lágerbe – innen 400 km. Valami polgári szolgálatra kell jelentkezniük, nem irigylem őket. Az itteni ellátás ellen nem lehet panasz. Az ebéd jó, reggelire kávé is adnak, vacsorára vaját, mézet, sajtot, lekvárt. Nagyon keverék népség van a lágerben, sajnos sok az arab, akik olyanok, mint a d.... Délelőtt kis orvosi vizsgálaton estem át (röntgennel), délután behívtak a Landespolizeira, de csak a statisztikai lapom után érdeklődtek, ami még nem volt meg. Talán reggel kell menni újra.

Augusztus 4. szerda

Semmi nem történt. Egész nap nem hívtak. Karcsiékkel beszélgettem és hallgattuk a Kossuth rádiót.

Augusztus 5. csütörtök

Dél felé behívtak, felvették az adataimat. Talán három papírt kiállítottak, és közölték, hogy délután lesz a kihallgatás. Nem került rá sor!

Augusztus 6. péntek

Kihallgattak. Arra hivatkoztam, hogy vallási szabadságomban gátoltak meg, és a magyar zenei nevelés nem engedi meg a teljes vallási szabadságot, vallási nevelést. A Zeneakadémián is beszüntették az egyházzenei képzést. Mindez a Landespolizeion történt. Fényképezés és ujjlenyomat-készítés követte. Kedden kell ismét jelentkeznem. /Mostani átolvasáskor átélem, hogy mennyire kedvetlen voltam. Meg sem említettem, hogy beadtam az amerikai kivándorlási papírokat. Volt a 219-esben is veszélyes helyzet. A teremben, amit szobának nevezek, az ott lakók feladata volt a takarítás. Azonban egy, a hegyeken átvándorló román pakulár ezt nem volt hajlandó elvégezni. Inkább kést rántott és azzal fenyegetőzött. Természetesen azonnal átvállaltuk tőle a takarítást./

Augusztus 7. szombat Nürnberg

Bakóékkal busszal bementünk Nürnbergbe. Nagyon szép, patinás város. Kétszeri villamos átszállással a pályaudvarra mentünk. Itt feladtam anyunak egy képeslapot, az ismerősöket is elhalmoztuk képeslapokkal: Csillag Sanyinak, Joó Jóskának, Farkasnak, a lódoctornak többek között. Sétálgattunk, kajálgattunk (Bockwurstot) egy kis lebuiban, és természetesen sör. Utána mozi: «Quiet Days in Clichy». Nagyon jó erotikus film volt, Henry Miller műve. Fél tizenegyre lett vége – haza a lágerbe.

Augusztus 8. vasárnap

Unalom.

Augusztus 9. hétfő

Strand.

Augusztus 10. kedd

Holnap kell menni a Bundesamtra. Nagyon lassan telik az ügyintézés. A Caritas-os nő nagyon segítőkész, de nem tud gyorsítani.

Augusztus 11. szerda

Kidobtak a lágerből. Nem kellett menni a Bundesamtra, hanem nyakamba varrtak egy három hónapos Duldungot és fel is út, le is út. Bakóéknál hagytam egy elköszönő cetlit és felkerekedtem. Délután fél háromkor indultam stoppal. Először két öreg nő vett fel és csak az elágazásig vitt, kis gyaloglás után egy teherautó kivitt az igazi országra, kb. hét kilométert Küenzi /ez lett körünkben Künzelsau beceneve/ felé. Nem túl soká jött egy fiatal BMW-s srác és a közeli faluig elvitt. Itt összeakadtam egy magyar motorossal, aki majd száz km-t vitt a stuttgarti elágazásig egy nagy Hondával. Megtanultam örülni az életnek! Helyenként 140-nel repesztett. Már 25 km-re voltam Künzitől, és ahogy ez lenni szokott, jól leragadtam. Végre felvett három srác egy VW-nel és kb. 10 km-t vittek. Onnan egy magányos ürge hozott még vagy nyolcat, végül egy ócska Opel Kapitän vitt a végcélhoz. Kis kerülővel, mert valamit vásárolt, meg egy nőt is hozott a kocsiába. Hat felé értem Bandiékhoz. Nagyon szívesen fogadtak. Zolival később elmentünk Pindurékhoz, akik örültek, hogy látnak. Elbeszélgettünk, majd lefürdés és fekvés. Holnap loholás munka után.

Augusztus 12. csütörtök **Künzelsau**

Ma egész délelőtt Bandi ide-oda szaladgált velem, hogy munkát kapjak. Végre sikerült. Egy könyvkötészetben, a Siglochnál fogok dolgozni hétfőtől, segédmunkán. Nagy itt a bürokrácia, de kell az alaposság a

millió idegen miatt. A munkaügyintéző csarnoka tele volt görög vendégmunkásokkal. Rengeteg papírt kell kitölteni. Vásárhely leírásával ugyancsak meg voltak verve. Időközben már kaptam öltözőkulcsot. Munkabejelentést az üzem tesz.

Augusztus 13. péntek

Stuttgart

Reggel elmentünk Stuttgartba, hogy az amerikai követségen intézkedjek. Közölték, hogy ebben az ügyben Frankfurtba kell menni, mert csak ott intézik. Meglátogattuk Bandi egyik rokonát, a Tantit. Megadta egy ügyvéd címét, hogy keressem azt fel. Felhívtuk, éppen egy tárgyaláson volt Heilbronnban. Másodszori hívásra sem volt otthon. Úgy döntöttem, hogy kettőig várok, és akkor újra megpróbáljuk. Addig beszélgettünk és rengeteg csokitojást zabáltunk, különösen én. A harmadik hívás bejött. Előadtam neki az esetemet. Adtam meghatalmazást is, és abban az esetben, ha Németországban maradnék, kezébe veszi az ügyet és az állampolgárságig viszi. Az egészért mindössze 200 márkát fog kérni. Megnyugodva jöttünk haza. Addigra Miki megérkezett Würzburgból. Teniszeztünk, rém koca módra, majd moziba mentünk. Stan és Pan film volt, jó röhejes. Utána hazakísértem a kis Pindurt és hetyele-petyele. Belémeshetett?

Augusztus 14. szombat

Sok alvás. Bandiék fát kaptak – leraktuk, majd elég kemény melóval fel is hasogattuk.

Kajálás után kilenc levelet írtam. Estig tartott. Minden ismerősnek körmöltem valamit. Charlie-nak is írtunk Mikivel, méghozzá WC-papírra, németül. Hét végén nagy muri lesz. Este szokás szerint teniszeztünk, majd kis piálás. Hazajövet nagy dumaparti. Mikivel mindkét este éjjel fél háromig nyomtuk a sódert.

Augusztus 15. vasárnap

Délelőtt megismerkedtem Frau Pindurral, aki megjött a nyaralásból. Nagyon szimpatikus és jól konzervált. Utána szintén teniszezni mentünk. Délután néztük a helsinki-i atlétikai EB-t. A magyarok gyászosan szerepeltek. Senki sem nyert. Második hely: Balogh Györgyi kétszázon. Talán Fejér megőrzi diszkoszban a harmadik helyet, a verseny még nem ért véget. Mikit kikísértük a stopp-helyre, nagy sétával. Holnap kezdődik a meló.

Augusztus 16. hétfő **Munkábaállás**

Elkezdődött. Fél nyolcra kell menni és fél ötig dolgozni. Nem vészes! Az ív papírokat kell előkészíteni és feltenni egy vibrációs gépre, ahonnan a vágóasztalra kerül. Egy lengyel hapsival dolgozom együtt, és főnökünk egy bizonyos Herr Sauer. Rendesek, nem hajtának. Egyedül az a ciki, hogy végig talpon kell lenni. Este 5-8-ig gyakoroltam. Minden eshetőségre készen kell állni! Ez a melófolyamat péntekig minden nap így fog menni, gondolom. A kaját is itt kapom, egy hétre 7.60-ba kerül, öt márkás órabér mellett. A vacsorát Bandiéknaál oldom meg.

Augusztus 17. kedd

Séma.

Augusztus 18. szerda

Este megérkezett Ausztriából Harcos lánya és veje. A lány rossz benyomást keltett: néhány éve jött ki, és nem akar magyarul beszélni. Kissé kínosan éreztem magam, de véleményt természetesen nem mondtam.

Augusztus 19. csütörtök

Séma.

Augusztus 20. péntek

Séma.

Augusztus 21. szombat

Előbb befutott Miki, majd estére megérkeztek Bakóék. Szegények hullafáradtak voltak, csak keveset ettek és aludtak. Elmentünk vacsizni és sörözni. Egy magyar pincérnő volt a felszolgáló. Rábíztunk egy levelet, amit közösen Katinak és Bernádnak írtunk, majd meggondoltuk a dolgot és visszavettük.

Augusztus 22. Vasárnap

Éppen gyakoroltam, úgy dél felé, amikor betoppant Fekete Miki szabadkai srác és Jánosi Kati Vásárhelyről.

23.

Künzelsau | Heten, mint a gonoszok

Alulról Paku I., Harcos Z., Jánosi K., Bakóné Snubi, Bakó K., Kelemen M. és Csende K.

Fotó | Harcos A.

24.

Künzelsau | A gimnázium két épülete között

Balról: Kelemen M., Paku I., Jánosi K., Fekete M., Bakó K.,
Bakóné Snubi, Csende K.

Fotó | Harcos A.

25.

Künzelsau | Együtt. „A nyár.”

Balról: Bakóné Snubi, Kelemen M., Jánosi K., Csende K.,

Paku I. Mögöttük: Bakó K. és Harcos Z.

Fotó | Harcos A.

26.

Künzelsau | Harcosék megszállása.

Felső sor balról: Harcos A., Fekete M., Bakó K., Harcos Z.,
Harcosné Ilike, Harcosék lánya, férje. Alsó sor: Kelemen M.,
Bakóné, Paku I., Csende K. és Jánosi K. feje.

Forrás | szerzői archívum

Sok fotót csináltunk. Lapokat írtunk, Fekete Mikivel mindent megbeszéltem Katival kapcsolatban. A pincérnőtől visszavett levelet átadtam Jánosi Katinak. Később küldtem még egy levelet. Peti /az öcsém/ Adidas-cipőjét is vele küldöm el. A napi naplóírást most felfüggesztem.

Augusztus 23-tól szeptember 3-ig

Végre kaptam Katitól levelet, Kecskeméten adta fel, persze felbontották. Megtudtam, hogy Jugóban van, nagyon izgatott vagyok. Amerikából négy levelet kaptam. Írtam az illetékeseknek, várom a választ. Mindenkiel tartom a kapcsolatot.

Szeptember 4. szombat Waldenburg

A délelőtti posta adta tudtomra, hogy Kati már valószínű, hogy ezóta otthon van Vásárhelyen. Semmi részlet. Valószínű, hogy vége. Felmentem Pindurékhoz, megbeszéltük hogy megyünk úszni. Mégis inkább kocsival mentünk egy gyönyörű vidékre. Waldenburg mellett van egy kis tó – zöld övezettel.

A waldenburgi vár egy magaslat tetején fekszik. A várudvarban van egy nagyon mély kút, teledobálva pénzzel. Mellette szökőkút. A vár tulajdonosa a mindenkori Hohenlohe herceg. Innen a magaslatról pompás kilátás nyílik az alattunk lévő síkságra. A tó vize jéghideg, ennek ellenére kétszer is úsztam. Este Pinduréknál voltam vacsorázni, négykezesztünk Norival.

27.

Waldenburg | Vár

Fotó | Martin Röhl

Forrás | [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org)

Szeptember 5. vasárnap

Langenburg

Egész délelőtt a Psalmust és a Budavári Te Deumot hallgattam, ekkor keresett fel Herr Pindur és meghívott ebédre. A kitűnő ebéd után kirándulás Langenburgba. Gyönyörű vár van itt, 1966-ban restaurálták.

A fáma szerint Philiphe angol uralkodó leánytestvére lakott itt és egy rövid ideig Erzsébet is idelátogatott. Herr Pindur egy képet kezdett festeni, mi meg lementünk a közeli folyócska partjára napozni és fürdeni. Később a vár caféjában elnyaltam egy fagyit, utána haza. Kilenc körül értem vissza.

Szeptember 6-tól 18-ig

Kaptam Katitól levelet, nagyon örül a fejleményeknek, és jönni akar. Amerikából születésnapomra jött 75 dollár, több levél mellett. Ma 18-án jelentkezett Sinka Péter bácsi is. Pontosan egy hete, hogy írtam levelet Stuttgartba, de még nem jött válasz.

Szeptember 19. vasárnap

Délután újabb ismerősökre tettem szert. Charlie elvitt dr. Mertensékhez. A doktor és felesége is orvosok. Nagyon egyszerűen élnek, kedvesek. Minden vasárnap házimuzsika van náluk. Az asszony hegedül, a férfi spineten játszik. Két vendégük volt: egy csellótanár és egy öreg műkedvelő fuvalás. Ő volt a leggyengébb. Lapról játszottam Bach két gembaszónátáját a csellistával, majd ugyancsak Bach szonátákat, de már négy hangszerre.

28.

Langenburg | Vár

Fotó | Matthias Süßen

Forrás | [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Langenburg.jpg)

A kis spinet szokatlan volt, de belerázódtam. Mertenék a lányukat velem akarják taníttatni, a részleteket a következő vasárnap beszéljük meg.

Szeptember 22. szerda

Találkoztam a künzelsaui zeneiskola igazgatójával, Arnoldddal. Szimpatikus. Egy Schwäbisch Hall melletti zenegimnáziumban, Michelbachban is tanít. Stuttgartban végzett. Elmondta, milyen lehetőségeim lehetnek a zongoratanítással kapcsolatban. Katitól megjött a második levél is.

Szeptember 26. vasárnap

Megjöttek Zsolték. /Dr. Aranyossy Zsolt, vásárhelyi orvos és neje Anikó, szintén orvos./ Ők is Künziben maradtak.

Szeptember 27. hétfő **Michelbach**

Nagy nap. Előjátésként voltam az evangélikus zenegimnáziumban Michelbach an der Bilzben.

Este nyolcra hívtak meg. Bandi vitt kocsival. Megkerestük Arnoldot, aki levitt a koncertterembe, ahol két nagy Steinway állt. Miután bejött az igazgató és két tanár, kicsit bejátszottam magam. Kis koncertet kellett adnom a következő műsorral: Bach a-moll angol suite, Beethoven Mondschein szonáta, Liszt f-moll Transcendes etűd és Prokofjev Ördögi sugallat. Meg voltak elégedve, úgy láttam.

29.

Michelbach | Látkép

Forrás | [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org)

A koncert utáni beszélgetésen résztvett egy diák is, akinek beleszólási joga is volt a döntésbe. Végül mindkét helyen, (a másik a künzelsai zeneiskola) is megkaptam az állást. Utóbbiban 19 gyereket, előbbiben pedig a zongora-kötelező szakos növendékeket vállaltam.

Szeptember 30. csütörtök

Éljen!! Befejeztem a fizikai munkát!

Október 1. péntek

Első (maszek) zongoraóráim a kis Mertens lánnyal. Jellemző, hogy kottái közt ott a Bartók Mikrokosmosa. Fel is adtam belőle egy darabot. A spineten! Jól szól! Tehetséges gyerekek. Egy óráért 40 márkát kapok.

Október 5. kedd

Első tanítási napom Michelbachban. Elég tehetségesnek látszanak a gyerekek. Sok a kezdő (öt), és a többi sincs túl magas technikai fokon. Na, talán egy.

Október 6. szerda

Megcsináltam az órarendem egy részét (Michelbach). Elég tűrhető.

Michelbach, Kitz		STUNDENPLAN				
MONTAG		DIENST.		MITTWOCH	DONNERS	FREITAG
1/22 - 2	2-2	Frank	Schäfer	↑		
2 - 1/23	2-3	Martin	Nägele	Kurt	Frankbäumer	
1/23 - 3	3-4	Karl	Haussermann	Dieter Rupp	Klaus	
3 - 1/24	4-5	Barbara	v. Stark	Ingrid	Dauschek	
1/4 - 4	5-6	Michael	Kissler Hirt	Wolfgang	Anke	
4 - 1/25	6-7	Michael	Glaizer	Thomas	Raising	
1/25 - 5	7-8	Martin	Lehmann	Udo	H.	
5 - 1/26		Wolfgang	Fischer			
1/26 - 6		Susanne	Angelfig			
6 - 1/27						

30.

Michelbach | Gimnáziumi órarendem
 Forrás | szerzői archívum

Október 7. csütörtök Stuttgart

A tortúra napja. Kelés reggel fél hétkor. Vonatozás Stuttgartba. Az állomáson várt a nagyobbik Pindur lány, Angelika. Kicsit sétáltunk, majd 10 előtt találkoztunk Ervinnel, meg egy zeneakadémista (zongora) gyerekkel. Ervinnel felmentünk a Zeneakadémiára. Modern épület, mindenütt világosság. Gondnoki hivatal: egyből kijelentették, hogy idén már nem lehet felvétellel próbálkozni, csak a következő szemeszteren. *Was sicher, ist sicher*, kértünk egy jelentkezési lapot. Angelika töltötte ki, villámgyorsan.

Időközben megjelent egy orosz származású professzor, állítólag a legjobb a zongora szakon. Behívott a termébe, majd kiment, hagyott magamat bejátszani, majd visszajött egyik növendékével. Játszottam nekik Bachot, meg Chopint. Felvilágosítottak, hogy először is kérjek engedélyt az igazgatótól, hogy megcsinálhassam most a felvételit. Közölte a professzor velem, hogy egy magyar nő, aki Pesten Hernádihoz járt /én is Hernádi Lajos magántanítványa voltam/, nála végzett, beszéljek vele. Az igazgató nem volt bent, egy körül ígérték, hogy bejön. Kocsiba ültünk és nyomás a magyar zongorista nőhöz! Azzal kezdte, hogy meghallgatta a Prokofjev darabot. Kijelentette, hogy legjobb lenne Franciaországba menni tanulni, ott tudnék legtöbbet profitálni. Amerika is jobb színvonalon áll, mint Stuttgart. Egyedül ezt az orosz professzort tartotta jónak, ettől sokat tudnék tanulni, és semmi esetre sem szabad másnál jelentkezni. Lehetőségnek tartotta még Hoffmant Münchenben. Fel is hívja szívesen holnap este, ha előtte én is telefonálok neki.

Esetleg Amerikában is fel tudja venni a kapcsolatot Kabos Ilonkával. /Ez a találkozás létre is jött 1972 márciusában./ A zongoraművész hölgy és férje kétzongorós, illetőleg négykezes specialista, elég jónevű művészek. Ezután vissza a Zeneakadémiára. Az igazgató kijelentette, hogy szívesen ad számomra magánórát, de a jelentkezési határidő szent, és három nappal a felvételi vizsga előtt nem tudja elfogadni kérvényemet. Angelika rámenősségére jellemzően délután bevitt a kultuszminisztériumba is, de ott nem volt illetékes. A papírjaimat otthagytam Angelikánál, mert vissza akartam menni Künzibe. Ő bejön holnap, mondta. Ervin elmagyarázta, hogyan kell villamossal a stopphelyre kimenni.

Az utat többször is elvétettem, de végül rátaláltam. Közel fél órát tökoltem, míg felvett egy teherautó. Millió kocsí húzott el, ez is csak úgy sikerült, hogy a sofőr piros lámpát kapott, én meg megdumáltam. Backnangig vitt el, hogy fene egye meg ezt a helyet! Ott álldogáltam este nyolcig, másfél órát. Persze már tök sötét volt, senki sem vett fel, erre bementem a városba. Nagy nehezen szereztem egy szobát, és némi sörözés után lenyugodtam.

Október 8. péntek

Backnang – Künzi

Reggel nyolc után fel, ki a stopphelyre. Egyből elvitt 10 km-re egy kocsí, a másik Schwäbisch Hallig, a harmadik Künzibe. Tíz előtt már ott is voltam. Délután nyomás Würzburgba Mikihez. Végig kaptam stoppot, egy gyors BMW-t. Mikivel szép programot csináltunk.

Meghívtak bennünket a «Hair»-re. Egy japán társulat adta elő, igen jó volt. Elsősorban a zene és szcenírozás miatt.

Október 9. szombat

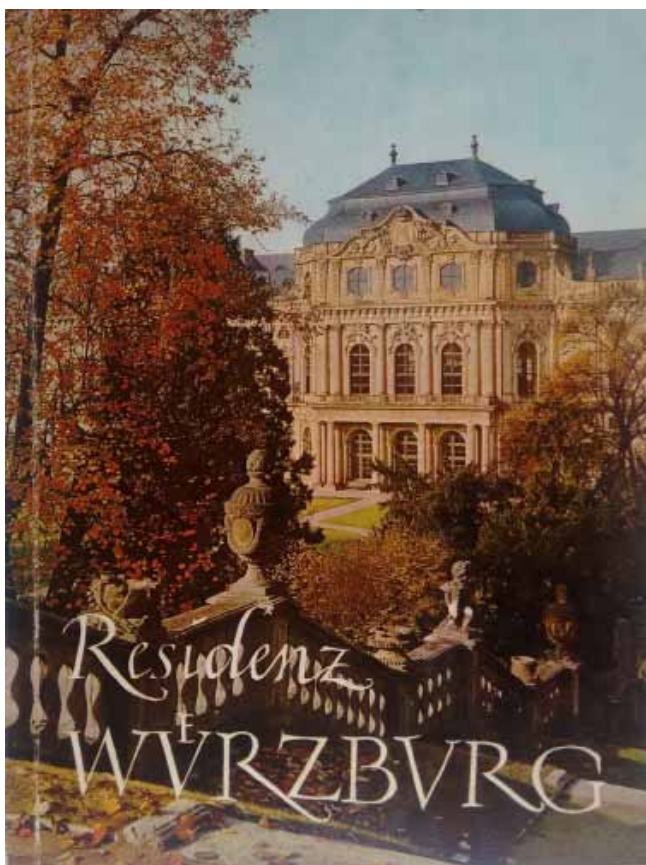
Würzburg

A mai nap érdekessége egy hangverseny volt. Olyan sz.r volt, hogy a félidőben otthagytuk. Stefan Wunderlich zongorázott, egy 20 év körüli fickó. Rögtön átmentünk innen a közeli operába, ahol a *Figaro házassága* ment. Éppen szünet volt, így nem volt nehéz jegy nélkül besétálni. Nem volt egyetlen üres hely sem! Szégyenszemre kísértáltunk. Este még felkerestünk két kitűnő lebujt: a Tiffanit és az Odeont. A végén az utcán két részeg nőbe botlottunk bele, akiket majdnem sikerült felszedni, de meggondolták magukat. /Nem említem a «Naplóban», hogy Kelemen Mikivel minden hétvégét együtt töltöttük, felváltva Künzelsauban és Würzburgban. Kedvenc szokásunk volt Würzburgban felmenni a Festung borpincéjébe a jobbnál jobb fehérborokat kóstolgatni. Olyannyira ízlett, hogy Miki nekem még Amerikába is küldött egyszer egy «Boxbeutelt». Künzelsauban pedig a vásárhelyi kolónia Zsoltékkal már hétre növekedett, volt miről beszélgetni./

Október 10. vasárnap

Gyönyörű nap – gyönyörű élmény. A würzburgi Residenz.

Remek művészeti teljesítmény, mind építészilag (Balthasar Neumann barokk kastélya), mind belső-

31.

Würzburg | Residenz

Forrás | Prospektusfotó

építészilleg (impozáns lépcsőház és Tiepolo falfestményei). /Hoztam is róla egy angol nyelvű prospektust./ Nem említem nagy zenei élményemet a teljesen új, nagyon szép Würzburgi Musikhochschule-ban, amelyet csak 1973-ban avattak hivatalosan fel. Koncerttermében Károlyi (Julius) Gyula, az intézet akkori vezető zongoraprofesszora adott Chopin-estet. Számomra két varázslatos koncert nyitószám emlékezetes. Károlyi kezdő Asz-dúr Impromptuje és Claude Frank clevelandi Schumann C-dúr Arabeszkje.

Október 16. szombat

Kellemetlen élményben volt részem: kidobtak Harcosék. /Milyen jól tették./ Jobban mondván csak Ilike, és nem túl fair módon. Perpatvar is lett belőle. Nagy szerencsémre Zsoltéknak remek lakásuk van, és befogadtak, így újra van helyem. Zsoltival délelőttönként együtt tanulunk, Anikó pedig már dolgozik az itteni kórházban. /Később Zsolt is kapott ugyanott állást. A betegek szerették, mert «ahhoz az arab-kinézetű orvoshoz szeretnénk kerülni», ez volt a szlogen./

Október 22. péntek **Heilbronn**

Elmentünk Zsolttal stoppal Heilbronnba. Ő egy másodálláson gondolkodott, én meg vásároltam egy nagyon kassa télikabátot 270-ért. Nadrágot és zakót is vettem. Hazafelé jövet egy lengyel származású ürge hozott, aki Öhringenben jól megebédeltetett bennünket.

Különben Zsoltéknál laktam a következő év február 29-ig. /Pimasz módon alig járultam hozzá a háztartáshoz, talán csak italvétellel. Disznóság, hogy egyszer leettem egy egész sort a Mohrenkopfból, hogy ne vegyék észre. Na jó, két orvosról van szó, de akkor is. Ezennel megkövetem Zsoltékat. Abból indulok ki, hogy ezt én is megtettem volna helyükben./

/November 13-án Schwäbisch Hallban volt szólókoncertem./

December 3. péntek

Hajnali kettőkor álmodtam, és felriadva azonnal le is írtam: «Katal elmentünk egy estélyre, ahol az ismerősök között ott voltak Kopcsányiék, Kemény Éva stb. A helység valami emeletes, balkonos volt. A házunkhoz is lehetett valamilyen köze, mert emlékszem a szomszédjainkra. De legvalószínűbb helye Jászberényben Hováthéknál tűnik. Csak azt nem tudom, hogy került oda vendégségbe Macher Lajos, volt általános iskolai tanár, aki a paralel B osztályban volt osztályfőnök. Ezen a rendezvényen Kati egy kicsit berúgott. Kértem, hogy menjünk el, de nem szólt rá semmit. Unsoltam, hogy jöjjön, felvettem a kabátomat, elmentem. Kati maradt. Egy ágyon feküdt Móci, Sallai, Benád és talán még valaki. Én is elég zavart, talán piás lehettem. Lementem a balkonról és találkoztam a szomszédval, Újhelyi Zsuzsával. Megkérdezte, hogy ugye nagyon jól vagyok. Az összes ottlévő nőbe bele-belekötöttem. Kettőnek levettem az ékszerét is, Kemény Évi egyik fülbevalóját, és valakinek a gyűrűjét. Egy nagymellű nőnek pedig, aki éppen nagy pávásan jött le a balkonról, megfogtam a mellét.

32.

Schwäbisch Hall | Konzertelőzetes

Forrás | *Haller Tagblatt*. 1971. november

Ein Erlebnis für jeden Musikfreund war das Konzert des fünfundzwanzig-jährigen ungarischen Pianisten István Páku am Samstagabend in der Hospitalkirche. Die von Amnesty International durchgeführte Veranstaltung hatte in der Überzahl ein junges Publikum, das dem Künstler den verdienten Beifall spendete. Páku, der von einer Finnland-Reise nicht mehr in seine Heimat zurückgekehrt war, zeigt bei den Stücken von Bartók, Mozart, Beethoven u. a. ebenso großes Einfühlungsvermögen wie Temperament. István Páku beabsichtigt, sein Musikstudium in Cleveland (USA) fortzusetzen; man könnte jedoch bereits bei diesem zweiten Konzert erahnen, in welchen Musikhäusern man ihn in einigen Jahren hören wird.

33.

Schwäbisch Hall | Konzertkritika
 Forrás | *Haller Tagblatt*. 1971. november 15.

Elcsodálkozott, de baj nem lett belőle. Alig eszméltem föl a szituációból, Kati jött vigyorogva le a lépcsőn, és odajött mellém. Be volt piálva. Nagyon mérgesen indultunk a kijárat felé. Közben az illetékeseknek visszaadtam ékszereiket. Évi már sírt. Ahogy az ajtóhoz értünk, ami különben hasonlított a Bethlen Gimnáziuméhoz, lekevertem Katinak egy jókora pofont. Nagyon jól látta az esetet Sipka tanár úr, és csodálkozva nézett rám. Kati kiabálta, hogy erre még nagyon rá fogok fizetni. Csúful kitol velem. Még lezavartam neki 3-4 fülest, de nem nagyon tudtam eltalálni, ezek félre sikerültek.

Ordítottunk egymásra, különösen én: 'te tehetéstelen, rendetlen, hülye, rám akarsz mindent kenni, mert részeg vagy'. Ekkor még mindig lefelé haladtunk a lépcsőn, mert megálltam valami miatt, Kati pedig távolodott. Én a következőt láttam: egy biciklis nagyot esett, aztán, hogy honnan, honnan nem, ott termett két fickó és verekedést kezdeményeztek. Figyeltem a fejleményeket, Kati is odafigyelt, majd eltűnt.» Idő: 2:15.

December 18. szombat

Freiburg

Charlie-val mentünk Szappanos Lacit és Gyurit meglátogatni. Az itteni egyetemre járnak, orvosok. Mathias Palikáéknál laknak, vele jó barátok. Palika a színház díszletese. A rengeteg kulturális látnivalót fel sem sorolom, annyi van, de a Katedrálist, magyar címerével kiemelem. Este magyar egyetemista srácokkal voltunk. Jánostól kaptam egy Petőfi-kötetet. /Azóta is elkísért mindenhova./

34.

Freiburg | Virágpiac

A képen Csende Károly és Paku István.

Fotó | Szappanos L.

35.

Freiburg | Fehér asztal mellett Csende Károllyal

Fotó | Szappanos L.

36.
Künzelsau | Koncertplakátom a Lidl őse (Lichdi)
előtt

Fotó | Paku I.

Konzert für politische Gefangene

Klavierkonzert in Künzelsau / István Páku — ein hervorragender Pianist

Künzelsau (wab. Bevor die Weihnachtstage kommen, soll noch eines eindrucksvollen Klavierabends gedacht werden, der vor kurzem hier im Erang. Gemeindehaus stattfand und von einem jungen ungarischen Pianisten bestritten wurde: István Páku. Obwohl schon sehr lange kein Klavierkonzert mehr in Künzelsau stattfand, hatten sich nur wenige Leute vom sogenannten Stammpublikum eingefunden. Dieser Abend hätte jedoch einen besseren Besuch verdient. Umso erfreulicher war es, daß sich zahlreiche jugendliche Hörer eingefunden hatten, galt doch der Erlös des Konzertes einem humanen Anliegen, der „Amnesty International“.

Vielschillernd das Programm, das von Bach bis Bartók reichte. Mit dem eröffnenden Werk, der Englischen Suite a-moll von Bach, konnte der Pianist Sauberkeit des Spiels, gutes handwerkliches Können sowie eine Bachauffassung zeigen, die überwundenem Romantizismus abhold ist. Daß Páku jedoch nicht nur über eine gute Klaviertechnik verfügt, sondern auch hohe Musikalität des Spiels, zeigte bereits der langsame Satz der Mondschneise. Leichtigkeit und Esprit brachten Scarlattis grazile A-dur-Sonate sowie Mozarts Rondo

literatur, die ebenso adäquat wiedergegeben wurden.

Im besonderen fühlte sich Páku seinem Landmann Bartók verpflichtet, von dem die Suite op. 14 zu Gehör kam. Es gehört schon etwas dazu, um diesen polyphonen Bartók in all seinen Schattierungen zu meistern. Ausgesprochen hohe Virtuosität verlangten Chopins Etüde in c-moll sowie Liszts f-moll-Etüde „Transzendente“, die eine vortreffliche Wiedergabe erfordern und dementsprechend herzlichen und verdienten Beifall erwirkten. Von den Dreigaben soll noch Bartóks „Allegro barbaro“ von 1911 genannt sein, ein Stück, das auch heute noch durch seinen hämmernden Rhythmus an Wirkung nichts eingebüßt hat.

So konnte man in Künzelsau — man braucht nicht unbedingt immer nach auswärts fahren — einen jungen Virtuosen kennenlernen, der bereits die hervorragenden Tugenden eines guten Pianisten besitzt: saubere Spieltechnik, nuancierte Anschlagskunst, Virtuosität wie Musikalität. Man würde hier Herr Páku gerne einmal wiederhören.

37.

Künzelsau | Konzertkritika*

Forrás | Hohenloher Zeitung, 1971. december 9.

**Koncert a politikai foglyokért. Zongorakonzert Künzelsauban /Páku István – egy kiváló zongoraművész – címmel közölt kritikát a Hohenloher Zeitung német újság. (Szerk.)/*

38.

Künzelsau | Karácsonyest I.

Elől: Kelemen M., Paku I., dr. Aranyossy Zs., mögöttük:

Bakó K. és Csende K.

Fotó | dr. Aranyossyné Anikó

39.

Künzelsau | Karácsonyest II.

A képen: Kelemen M. és Paku I.

Fotó | Bakó K.

40.

Künzelsau | Karácsonyest III.

A képen: Bakóné Snubi, Bakó K., dr. Aranyossy Zsolt,
Anikó a neje, Paku I., és Csende K.

Fotó | Kelemen M.

41.

Künzelsau | Szilveszter délelőtt

Balról: Paku I., Zsuzsi, Csende K.

Fotó | Kelemen M.

Nagy nyüzsgés az egyetemista-körben. Lányok is jönnek-mennek. Éjszakára Laciéknál aludtam. Reggel felé egy rekedt hang szólt hozzám, hogy húzódjak beljebb, mellém fekszik. Másnap kimentünk a közeli Fekete-erdőbe egy kocsmába. Nagyot mulattunk, és mivel volt egy pianínó, egyik nóta követte a másikat. A németek is bekapcsolódtak az «Az a szép, az a szép»-be. A végén Laci haverjai közül ketten a nagy virtusban letépték egymásról az inget.

/Karácsony előtt szólókoncertem volt Künzelsauban, majd együtt karácsonyozott a vásárhelyi kolónia./

December 31. péntek

Szilveszter

Délelőtt megérkezett az egész magyar banda Künzelsaubá a közös szilveszterezésre.

Nagyon örülünk egymásnak. – Éjjel megkapódtam!

Január közepén kétszer Karlsruheban Zsuzsinál.

/Kiemelkedő koncert volt a Magyar Hangversenyzenekaré Ferencsik János vezényletével./

1972. február 29. kedd

Künzi

Charlie elment Wolfsburgba, ott kapott gimnáziumi nyelvtanári állást. Háromnegyed egykor tettem fel a buszra.

Március 2. csütörtök

Bamberg

Megkezdjük Mikivel németországi turnénkat. Elég balul indult a kocsi. Würzburgban kislattogytunk a stopphelyre (nagyon messze van) és olyan ciki volt, hogy visszajöttünk busszal az állomásra. Jó negyedóra múlva indult a vonat Bambergbe. Először kerestünk egy hotelt, lerakodtunk, majd irány a város! Első utunk a Dómhoz vezetett. Nagyon szép román-gót templom. Tere a Domplatz, a prospektus szerint a legszebb Németországban.

Valóban, teljesen középkori hangulatot árasztott. A templomban van II. Clemens (egyetlen Németországban eltemetett pápa) sírhelye. II. Henrik is ide temetkezett feleségével, Kunigundával. A falon pedig a középkor ideálja, a Bamberger Reiter, de gyönyörű a kórus fa reliefje is. A teljes dómbelső nem láthatuk, mert renoválták. A Henrik-féle emlékmű Tilman Riemenschneider alkotása, akinek, mivel würzburgi illetőségű, már ott is láttuk több művét a Vármúzeumban, ahol többek között Lucas Cranach híres *Ádám és Éva*ja is van. A templomból vezető séta alatt egészen átjárt bennünket a történelmi levegő. Szerencsére rengeteg épület épen maradt, és igencsak volt néznivaló. A Dómmal szemben az Új-Residenz található gyönyörű reneszánsz stílusban. A továbbiakban a Jakobs-, Michaels-, Neue Pfarrkirche és a karmeliták temploma következett. A várost kettészeli a Majna-csatorna, az egyik oldal nagyon hasonlít Velencére, a neve is kleine Venedig.

42.

A Wasserschloss hídján

Fotó | Kelemen M.

A Wasserschloss teljesen a folyócskára épült. Ezt is még az 1500-as években kezdték építeni. Jól besötétedett, mire befejeztük a csázkálást. Bezabáltunk egy lebujban, majd vissza a hotelbe, fürdés, és még belenézünk egy kicsit az éjszakába. Sajnos nem sikerült koncertet kifogni a világhíres Bamberger Sinfonikerrel, mert Haydn *Teremtés* c. oratóriuma két hét múlva megy, és kamarahangverseny is csak 8-án lesz. Az egyetemi város (teológia és filozófia) 75 ezer lakosú.

Március 3. péntek

Bayreuth

Kelés és reggeli után kimentünk a stopphelyre. Bő fél óra varakozás után felvett bennünket egy paraszt egy VW-vel és kb. nyolc km-t vitt Dosendorfig. Itt is vártunk jó csomót, majd jött egy rendőrautó, és igazoltattak. Minden rendben – és elkotródtak. Egy sörösköcsi intés nélkül is felvett, és kivitt a gyorsforgalmi útra Bayreuth felé. Rövid várakozás után egy nagyon rendes Opel-tulajdonos felvett és Bayreuthig vitt. Útközben előre felhívta a figyelmünket a látnivalókra, és olcsó penziót ajánlott. Végül ott nem kaptunk szobát, de egy másikban igen. Engem megdicsért, hogy szépen beszélek németül. /Ez merő jóindulat volt./ A cucc letevése után kaja, és nekivágtunk a városnak. Első utunk természetesen a Wagner Festspielhaushoz vezetett.

Semmi flanc, a célnak megfelelő, szédületesen jó akusztikájú épület. Nem részletezem a süllyesztett zenekari árkot, meg a rézsútos nézőteret, minden operakedvelő ismeri.

43.

Bayreuth | A Festspielhaus előtt

Fotó | Kelemen M.

44.

Bayreuth | Liszt emlék-kápolnája

Fotó | 1900 körül. | Forrás | *Liszt Ferenc utolsó napjai. Növendéke, Lina Schmalhausen kiadatlan naplója alapján.* Bevezette, jegyzetekkel ellátta és szerkesztette Alan Walker. Park K., Budapest, 2007. p. 169

45.
Bayreuth | Temető | Wieland Wagner
sírnál
Fotó | Kelemen M.

Az ottani portás első pillantásra magyarnak nézett. Azt mondta, hogy remrég járt ott egy Attila nevű srác, akire nagyon hasonlítok. Innen taxival kimentünk a temetőbe, ahol Liszt, Wieland Wagner és Jean Paul nyugszik.

Mindegyikük sírja egyszerű. Liszt sírjára csak egy nagy kő van fektetve, és a felirat ennyi: »Franz Liszt«. /Erről volt a fotó, amit Kelemen csinált velem, ahogy ráhajlok a sírra, de elkallódott a fotó legnagyobb bánatomra. Később is jártam Bayreuthban, akkorra már felépítették a második világháborúban lebombázott kis kápolnát, ahová áthelyezték Liszt Ferenc sírját./

„Liszt hívei körében az emlékkápolna terve már a kezdet kezdetén heves ellenkezést váltott ki, mert sokan ízléstelennek és szűknek tartották. A kritikusok szózata a második világháború vége felé talált meghallgatásra, amikor egy amerikai tüzérségi gránát jókora kárt tett a kápolnában. ... Liszt koporsóját kiásták, és ugyanott temették újra, egy egyszerű márványtömb alá. 1978-ban Bayreuth városaaz eredeti tervek szerint építtette újjá a mauzóleumot, amely ma is e formájában látható.”¹

Nagyon sajnáltuk, hogy nem vittünk rá virágot. A továbbiakban az összes nevezetes épületet az idő elhúzódsága és a téli szezon hűlye 3-órás zárása miatt csak kívülről láttuk: a Markgräfliches Opernhaus, a Neues Schloss, a Wahnfriedet (ott lakott Wagner) és a Spitalkirchét. /Természetesen ezt is bepótoltam./

1 *Liszt Ferenc utolsó napjai.* Növendéke, Lina Schmalhausen kiadatlan naplója alapján. Bevezette, jegyzetekkel ellátta és szerkesztette Alan Walker, Park K., Bp., 2007. p. 190

Majd a Wahnfried előtt megtekintettük Richard és Cosima Wagner sírját. Egy nagy kő az egész, melyet teljesen körülfutott a vadszőlő. A kövön egyetlen betűnyi írás sincs. Ezután négy kilométer gyaloglás következett az «Ermitage»-ig. Ez az épületcsoport a Markgraf-időszak kulturális és szellemi központja volt. Magáról az uralkodókról még a stoppos vezetőnk mesélte, hogy Felső-Franken kormányzói voltak. A legszebb épület a «Sonnentempel» csupa kb. három centiméteres nemeskő-mozaikkal van kirakva. Ez egy hatalmas szárnyépület. Mellette két nem túl jelentős építmény. Busszal jöttünk vissza. Egy Wienerwald restauránsban megkajáltunk, majd irány a penzió, és rövidesen fekvés. Holnap koránkelés, megpróbálunk Münchenbe lejutni.

Március 4. szombat

München

Kelés reggel negyed hétkor. A tegnapi stoppos szivarunkelmagyarázta, hogyan kell kimenni az Autobahnhoz reggel háromnegyed hétkor az oberlohnereuthi busszal. Kimentünk, és elég keveset kellett várni. Jött egy fickó az Opel Diplomat karosszériájú, de speciális nyolchengeres amerikai motorral beszerelt kocsijával és felvett. Szédületes volt az út a müncheni leágazásig. A 220-as sebességet majdnem végig tartotta, ez nem is nagyon tűnt fel, annyira biztosan vezetett. A kocsiklasszul feküdt az utat. Sofőrünk valami elektromos motorokkal foglalkozó fiatal ürge volt, nem túl művelt, de jópofa. A magunknál felejtett lapokat rábíztuk, hogy visszafelé menet dobja fel.

Fél nyolckor már a Nürnberg alatti autós büfében reggeliztünk és dumálgattunk fél kilencig. Ezután elvált az utunk Mikiel. Előzőleg megbeszéltük, hogy München alatt az információs irodánál fogunk találkozni. Én startoltam előbb egy Alfa Romeoval. «Csak» 140-nel ment. Magam korabeli ügyvéd srác vitt. Tízre már pár kilométerrel München előtt voltam. Az út Bayreuth-tól 230 km. Miki 25 perc múlva ért oda, egy nő hozta Ford Capriján és engem bevéve az olimpiai faluig vitt. Szédületes építkezés folyik, és még igen sok meló van hátra. Az egész azonban már nagyon klasszul néz ki. Itt felültünk egy tujára, és leszállva az első panziót sikerült megfogni. Szerencsénkre a centrumhoz még gyalog is elég közel van. Lerakodás és fürdés után irány az «Alte Pinakothek»! Csodálatos gyűjtemény, ilyenek vannak ott, mint Tintoretto: *Vulcan meglepi Venust és Marsot*, vagy Tiziano: *Mária a gyermekkel*, Boucher: *Pihenő lány és Marquise de Pompadour*, Van Dyck: *Fiatalkori önarckép*, Rubens: *Seneca kiszenvedése*, de még egy csomó Poussin, Millet, Giorgione, Lorrain, Murillo (többek között *A dinnyeevők*), Fra Filippo Lippi, Botticelli, Ghirlandajo, Peruggino, Raffaello, Rembrandt, Ruisdael, Frans Hals, David, Dürer, Holbein, Cranach, Goya, Vernet és Chardin, hogy csak a nevesebbeket említsem. Ennyi szépet nehéz egyszerre megemésztetni, holnap még egyszer idejövünk. Ezután megnéztük kívülről a Justispalastot, Residenzet, a gyönyörű régi Rathaus, Maximilianeumot, meg a nevezetesebb templomokat, benne a Frauenkirchével.

Utána vissza a penzióba. Ott várt bennünket két operajegy, melyet Miki itt élő egyik volt munkatársa felesége szerzte. Taxival éppen a kezdésre értünk oda.

46.

München | A Glyptothek előtt Kelemen Miklóssal

Forrás | Szerzői archívum

Előtte kis bonyodalmak: öltözködés közben vettem észre, hogy elvesztettem valahol a nyakkendőmet, így a tulajdonostól kértem egyet kölcsön, ezzel jó sok idő eltelt. No, megérkeztünk. Fene egy flancos hely. Smoking, nagystélyi, persze egy amerikai gyerek nem messze tőlünk pulóverben feszített. Donizetti *Don Pasquale*-ja ment. A zenekar prima, az énekesek is jók, de nem világrendetők. Otthonról senkit sem ismertem közülük, persze ez nem jelent semmit. Az előadás után a Piroska csárdába vettük az utunkat. Útközben felszedtünk egy egyetemista lányt (orosz-német szakos), aki velünk tartott. Miki hajtott rá. Fél kettőig maradtunk. Petőfi omlettet kajáltunk. Ez gombás lecsó tojásbevo-nattal. Természetesen magyar vörösbort ittunk hozzá. Egy miskolci banda szolgáltatta a cigányzenét. Az árak-ról jobb nem szólni. «Hazafelé» egyedül jöttem, Miki elkísérte a babát. Eltévedtem, és barangolásom alatt egy szálloda kapujából öt nő szólított le. Az egyik be-húzott a kapualjba, nyájasan a nyakamba ugrott és öt-ven márkáért felajánlotta szolgálatait. Közöltem, hogy a dolgot úzni nagyon szeretem, de fizetni nem fogok egy krajcárt sem. Durcásan elküldött a családomhoz. Végre visszatálaltam, és nemsokára jött Miki is, és sikertelen-ségéről számolt be. Azt ugyan megbeszélte a babával, hogy holnap együtt megyünk ki a Schwabingba egy barátnője társaságában, aki asszony. Még meglátjuk. Most fél négy van, ideje nyugovóra térni.

Március 5. vasárnap

Dél felé felkeltünk, és utunkat az Alte Pinakothek felé vettük. Előbb a tegnap nem látott, majd az ismert részt néztük meg.

Remek könyvet vettem a galéria pénztáránál. Kajálás után vissza a penzióba egy kicsit pihenni. El is szundítottunk szépen, este nyolckor ébredtünk. Nyomás a Schwabingba. Kb. 10-kor értünk oda. Miki nője már várt bennünket, de a barátnője nélkül. Először vacsorázni mentünk egy nyugodt helyre, ahol fél tizenkettőig maradtunk. Később feltettük a nőt a megfelelő buszára, és nekiindultunk az éjszakának. Egy «Flesh» nevű lebuja tértünk be. Miki jól táncolt egy Los Angeles-i nővel, nekem nem volt kedvem csörögni. Kikászálódunk, majd beslattyogtunk életem eddigi legmenőbb bárjába /tulajdonképpen egy disco volt/, a Tiffanyba. Würzburgban is van egy ilyen nevezetű lebuja, de meg sem közelíti ezt. Három falon különböző fényeffektusok vibráltak, és csak angol-ami számok harsogtak. Elhelyezkedtünk a bárpultnál, kettőnk között egy profi kurva kinézetű nő, akinek nem nagyon mehetett az üzlet, mert kisvártatva eltűnt. Világszínvonalú helyecske! Két kisüveg (2 dl) sörért 100 Ft-nak megfelelőt fizetünk, de ez meg sem kottyán itt. A társulat Porschekkal és hasonlókkal vonult el. Egy fickó 61 márkát fizetett ki egy pár deci vodkáért. A mixernő úgy nézett ki, mint egy kisangyal. Hazafelé nem szólított le senki bennünket. Most negyed négy, fekszünk, hogy holnap reggel továbbvegyük utunkat.

Március 6. hétfő

Rothenburg ob der Tauber

Reggeli után földalattival kimentünk az Autobahnra, amit elneveztem a Mikiék utcájában lévő fodrásznő után Báhn Terinek. Tízre értünk ki.

Nem sokat vára­koztunk, csu­pán csak két és fél órát, de megérte. A stopphelyen majdnem kiröhögtük a be­lünket, pedig sírni kellett volna. Négyen mentek el előt­ünk, ha­bár később jöttek. Előbb egy kis nő, majd egy kb. 60 év körüli mama, egy srác, meg még egy. Hogy min röhögtünk? Jött egy kb. hetvenéves öreg­lá­ny és stop­polt. Legalább hetven volt, ha nem több. Alig tudott menni. Amikor Miki ráemelte a fényképezőgépet, előrébb kotródott, igyekezett elbújni, takargatta magát. Később visszajött. Akárhogy vigyázott, Miki kétszer is lekapta. A huzi-voni játék előre-hátra remek volt, amikor az öregasszony közelebb jött, csak ráemelte Miki a gépet és ő rögtön visszakozott. Végre aztán bennünket is felvett egy gyerek egy VW-vel és Nürnbergig vitt.

Alig beszél­ünk egy-két szót, de olyan rendes volt, hogy nagy kerülővel elvitt bennünket a Stein-nél lévő leágazásig Ansbach felé, így Nürnberg központjába be sem mentünk, de nem is terveztük a városnézést, mivel mindketten jártunk már ott. Kb. 10 percnyi várakozás után felvett bennünket egy öreg sváb egy 850-es Fiat Sporttal és az Ansbachnál lévő rothenburgi leágazásig vitt. Innen 8 km-re tovább egy ami katonával, majd egy öreg paraszt ósdi 1500-as VW-jével szintén csak pár km-re jutottunk. Végül egy kisteherautóval elértünk Rothenburgot. Utóbbi vezetője szálláshelyet is ajánlott. Ez bejött és lerakodtunk, majd kaja és városnézés. Gyönyörű kis város. A háború megkímélte, teljesen épen maradt. Még a városkát körülvevő fal is megmaradt. Holnap reggel folytatjuk a városnézést. Most fél nyolc. Visszamentünk a szállásra, és nagy meglepetéssel vettük észre, hogy a stoppos barátunk itt dolgozik. A vendégfogadó egy népi német román koma tulajdonában van, pár szót beszél magyarul is.

47.

Rothenburg | Városrészlet

Fotó | Berthold Werner

Forrás: wikipedia.org

Sörözés következett, az asztalunkhoz ült a stoppos koma, meg a nője. A tulaj kérdezte, hogy melyik részén laktunk szép Magyarországnak, megmondtuk, és rögtön rávágta: «Kutaspusztá». Persze a német *Piroska* filmből tudta. Nagyon beleváló a nője is, talán meg is lehetne, de a fickó úgy vigyáz rá, mint a két szeme fényére. Korán fekszünk, mert tegnap keveset aludtunk, és holnap délelőtt és kora délután még nézelődni kell itt.

Március 7. kedd

Reggeli után feldobtuk a lapokat és indulás. A városka középkori, kisebb magaslaton fekszik a Tauber folyócska felett. A városfalat különböző kapuk szakítják meg, ahol mindenütt torony illetve bástya áll. Kb. tíz tornyot számoltam össze, mind ép. Egész fantasztikus élmény, hozzá hasonlót még soha életemben nem láttam. Először a Spital környékét barangoltuk be. Itt vezet a városkába (11 ezer lakos) az erődtítmény-szerű bástya, a Spitalbastei. Nevezetessége a Spitalkirche, 1308-ban szentelték fel gótikus hajóját. Mellesleg a helyén román stílusú templom volt egykor. Mindenütt «lakóházak» a környéken. A legódonabb házakban is laknak, még a bástyák melletti őrházakban is.

A közponban a gótikus St. Jakob templom. Ennek a helyén is 12. sz.-beli román bazilika állt. Furcsa, de homlokzata nincs, ikertornyai is egyenlőtlenek. Belül három csodálatos oltárral rendelkezik. A főoltár 13. századból való, és különböző bibliai jeleneteket ábrázol, mint pl. a *Körbemetélést*. Ez festett fa szárnyasoltár.

Érdekes, hogy másik oldalára ikonszerű betétek vannak festve.

A másik a *Tizenkét apostol oltára* fafaragásokkal. *Mária megkoronázása* is ide tartozik, Hans Multscher alkotása. A keleti szentély meg ritka értékű, 1330 körüli üvegablakokkal díszileg. A nyugati szentély csodálatos Riemenschneider remekmű, az *Utolsó vacsora*. Persze ezt látni kellene, nem beszámolót olvasni róla. A másik koronás épület a gótikus mennyezetű Rathaus. Mégis reneszánsz maga az épület, a hozzá toldott árkados lépcsősor miatt. Bementünk jó komámmal, és mi sem természetesebb, hogy nem egyszerű műemlék, hanem használatban van, és az emberek ügyes-bajos dolgaiat itt intézik, illetve intéztetik. A tökig lekoptatott lépcsőket megajándékoztuk a mi lábnymainkkal is. Mondom, az egész város, amit Barbarossa Frigyes emelt városi rangra 1172-ben, műemlék. Minden ház adatait, történetét itt leírni teljesen képtelenség. Nyilvánvaló, hogy új építkezések is vannak, de csak az északi várfalon kívül, ahol a panoráma nem érdekes. Más részeken leszállhat akármilyen marslakó, és pofára eshet, hogy ez vajon micsoda-csoda. Még egy kolostorról írok bővebben, mely a domonkosrendi apácák életnyűvője volt. A több múzeumos zárda a 13-14. században épült. A bennünket végigvezető szuperintelligens néni mindent elmagyarázott. Mondanom sem kell, hogy a be rendezés, alkalmi eszközök, minden úgy van, mint annak idején, még a budi is. Fene egy szigorú intézmény volt. Az apácák maximum 35 évig éltek. Egyetlen örö mük a piálás lehetett, mert bort lehetett nekik szívni. Legérdekesebb az imádkozó keresztfolyosó, ahol télen is a rideg, félig nyitott falak közt kellett fohász kodni. A cellák kicsinyek voltak, a bevágott nyílás szerepét gondolom felesleges ecsetelnem. A régi vár is épen maradt, benne a «Meistertrunk» szobájával.

48.

Bonn | A Beethoven-ház szobája

Fotó | Paku I.

49.

Bonn | Beethoven-szobor.

Ernst Julius Hähnel – Jacob Daniel Burgschmiet alkotása,
1845.

Fotó | Hans Weingartz

Forrás | wikipedia.org

Állítólag a hagyományt nagyon szépen ápolják, mi is segítettünk ebben. Szóval, így volt Rothenburg, és csak azt tanácsolhatom, hogy aki Németországba jön, első útja ide vezessen. Öt óra után vonatra ültünk, mert ma esett meg először, hogy nem reszkíroztuk meg, hogy tökig ázzunk, különben is Würzburg csak 60 km. Holnap reggel irány Bonn és holnapután röpp. Mellesleg egyetlen öltönyöm, illetve annak nadrágja annyira lestrapálódott, hogy el kell hajítani. Bonnban majd veszek egy nadrágot, zakóm van rendes, kettő is.

Március 8. kedd

Bonn

A reggelre megrendelt taxi majdnem kibabrált velünk. Negyed órát késett, s éppen hogy kiértünk a vonat indulására. Négyórás vonatút következett Bonnba. Ott először kerestünk egy hotelt, amiről kiderült, hogy nem más, mint egy kupleráj. Ehhez képest nagyon olcsó volt, persze a lányok biztosan magas tarifával dolgoznak. Minden estére fog kiderülni. Ezek után természetesen kötelességünknek tettünk eleget, hogy megnézzük Beethoven szülőházát. Bonn központjában van, nem messze a Rajnától. Itt látta meg a mester a napvilágot 1770. december 16-án (a tábla szerint 17-én).

A régi ház egyszintes épület, ehhez épült szorosan hozzá a mester halála után egy kétszintes ház, ami emlékmúzeum lett. Az első érdekesség Beethoven születésének anyakönyvezéséről szól 1770. december 17-én, a dokumentum ott lóg a falon. Az első emeleten a komponista nagyapjának és a mester több barátjának képe függ, egy régi Hammerklavier társaságában.

A következő terem a fiatal Beethoven emlékeit mutatja. Árnyképek, rézkarcok. Mellette a régi minoritenkirchei orgona, melyen olyan sokat játszott. Különböző vitrinekben a zeneszerző egykori hangszerei: két hegedű, az egyik Amati, a másik Guarneri (mindkettő oltári nagy márka), egy brácsa és egy Guarneri-cselló, levelek és eredeti kottakéziratok, mint a *Kilencedik szimfónia* egy része, a Fisz-dúr zongoraszónáta és egy variáció.

A falakról természetesen nem hiányzik a Brunswick-nővérek képe sem. A második emeleten van az utolsó zongorája, amin megengedték, hogy a *Mondschein szonátából* játsszam. A billentyűk kisebbek, és a kalviatúra is rövidebb, mint a mai zongorán. Természetesen fatőkés és egyeneshúrú. Felső hangjai egészen citeraszerűek, de élvezhetően lehet rajta játszani. Az igen művelt teremőr mesélte, hogy nemrég Jörg Demus játszott rajta, valamint egy másik hangszeren is, amit Beethoven Angliából kapott ajándékba. A hangszer Liszt tulajdonába került, aki egy magyar énekesnőnek adta, jelenleg is a pesti Nemzeti Múzeumban van. Majd lesült a bőr a pofámról, hogy ezt egy német teremőrtől kell megtudnom. Igen érdekes volt még Beethoven végrendelete, miszerint Karl nevű unokaöccsére hagyta vagyonát, és a bécsi elárverezés ottani hagyatékáról. Két egykorú koncertprogram is szerepelt a gyűjteményben. Érdekesség, hogy a jegyek eladása is a mester feladata volt. A hangversenyek pedig egy Wagner-opera hosszát is lepipálták. Nagyon megható volt még használati eszközeit (szemüveg, borotva, pecsétek), valamint a rézből készült monstre hallókészülékét látni. A muzeális ház két halotti maszkkal zárta a látnivalókat.

Utána megtekintettük a Münstert, amelyet szétbombáztak, és így már nem túl érdekes újjáépítve, valamint a Beethoven-szobrot és a Beethoven Halle-t, ahol ma este eminens koncert lesz. Teresa Berganza dalestje. Ha kapunk rá jegyet, meghallgatjuk. /Kaptunk, és nagy élmény volt. Nagy hatást tett rám a zongorakisérő Felix Lavella érzékeny, fenomenális játéka./

Március 9. szerda

Köln – Bonn – New York

Elrepültem Amerikába, hogy ott új életet kezdjek.

/Alitalia géppel mentem, az utasok között a világ- és olimpiabajnok korcsolyapáros, a Protopopovék.

A gépet visszaútaján eltérítették./

580
 art. Mordja, othon jobban dróki magad. A c-
 hekeleli azok hiteje his levalókat, kékülék etá-
 bolat borsot, a tansírozó etábolja 2. úmest. Onko-
 díjat kapp, és a zivás is kitértje. Mílt mordja
 és azab kompromisszum, is ha véges lélel szel-
 kol, felépítést meggya a postit. A fogadhatót
 avat kardit, hogy a pale (magas) le abart be-
 szelne amik, hogy kékülék nassaljak. Biliy öm-
 függősként azult. Munka jóratul meggyolák,
 mi van. Tehetség kékülék lenne itt nassal-
 de mint nyújtatka leh. Allezdthik nőm-
 is bevételek után a más meg dróki öm-
 kóthet egy his bgyát (vántat) Szóla ftt Ralt
 Ralt mondani jó begyonint keltet, angolul
 ggyogorok és egy benne dróki nassal-
 Val egy vü-je is. A kék. meggya zips:
 a kompromisszum kb. díszegyeket levalókat, és egy
 kitértje után, és az auszleten lakkach 3
 szék + kékülék, fűti szék 2. dróki. Borsot a
 gyekkel alvezet egy, kékülék székülék. Na
 és ha bevételek is a talak is meggya

50.

Korody-Paku István | Irány Amerika!

Naplórészlet, kézirat.

Forrás: Szerzői archívum

Napjainkban...

51. Foto: Kötetborító

KORODY-PAKU ISTVÁN
Zenéről és emigráns muzsikussorsról.
 Bp., Háttér K., 2020. p. 400

„Mekkora a különbség aközött, ha valamit az ismeretlen hódmezővásárhelyi zenetanár mond – avagy egy olyan tekintély, mint Liechtenstein Nagyhercegség zenei felsőoktatásának a professzora! Kivéve, ha a kettő egyugyanazon személy. Mint esetünkben is. De e könyv nem – nem elsősorban – a zongoraművész és zenepedagógus Korody- Paku Istvánról szól. Hanem arról az elképesztő tehetség-kiáramlásról, amely a huszadik században hazánkból kiindulva a nyugati világ fontos zenei központjaiban mutatta fel, jelenítette meg a magyar zenekultúra erejét.”

Szőcs Géza

ZENÉVEL A VILÁG KÖRÜL

INTERJÚ KORODY-PAKU ISTVÁN

ZONGORAMŰVÉSSZEL

KORODY-PAKU ISTVÁN
zongoraművész, zenetörténész

52.

**Hódmezővásárhely | Korody-Paku István
vendégjátéka | Vásárhelyi Látóhatár-est**

Fotó: Benák Katalin, 2011.

Korody-Paku István zongoraművész 1946. szeptember 16-án, Hódmezővásárhelyen született.

Édesapja Paku István okleveles tanító, akit orvosi tanulmányait követően a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen avattak orvosdoktorrá. Külföldi tanulmányát Párizsban, a Sorbonne Kórház St. Louis Hospital bőrgyógyászati osztályán végezte. 1929-ben tett szakorvosi vizsgát, majd a Szegedi Klinikán gyakor-nokként kezdett dolgozni. 1933-ban Hódmezővásárhelyen nyitott rendelőt. 1937-ben kivándorolt Amerikába. New Yorkban kezdett el praktizálni, ahonnan 1939-ben tért haza beteg édesanyja látogatása céljából, de a háborús helyzet miatt már nem tudott visszamenni. 1941-ben kinevezik a Hódmezővásárhelyi Kórház Bőrgyógyászati Osztályának vezetőjévé. Számos tanulmánya jelent meg a szakfolyóiratokban.

Édesanyja Korody Magdolna, aki az érettségit követően hadikórházi ápolónőként dolgozott, majd a vásárhelyi kórház vezető asszisztense lett.

Gyermekeik: István zongoraművész, zenetörténész és Péter, aki orvos lett.

„Korody-Paku István zongoraművész, egyetemi tanársegéd, zenetörténész, a Vaduzer Klaviertrio tagja. A Szegedi Konzervatórium, a Clevelandi Zenei Egyetem és a Columbusi Ohio State University elvégzésekor már több ismert, nemzetközi zongoraverseny dobogósa, később számos zongora mesterkurzus (USA, Japán) meghívott professzora és a Liechtensteini Zeneiskola (1979-2011) zongora tanszékvezetője. Munkásságát Kodály-díjjal tüntették ki.”- olvashatjuk a moly.hu oldalán.

A Péczely Attila Alapfokú Művészetoktatási Intézmény hangversenytermében – 2011. június 9-én – a *Vásárhelyi Látóhatár* 2011. 2. számának bemutató estjén vendégszerepelt, ahol Liszt elfeledett keringőjével örvendeztette meg a hallgatóságot. 2012-ben a Besse nyei Ferenc Művelődési Központban adott koncertet.

2019-ben jelent meg a *Zenéről és emigráns muzsikussorsról* című kötete. A *Vásárhelyi Látóhatár* folyóiratban és a *Szeremlei Évkönyvben* többször publikált. Liszt Ferenc életútjának főbb állomásait pontosította levéltári kutatása alapján. Lapunkban *Liszt Ferenc nyomán Genfben* címmel publikálta tanulmányát (2011/1. pp. 6-9), majd tovább folytatta Budapesten, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontban a kutatását. Eredményeit kibővítve az amerikai „*Journal of the American Liszt Society*” évkönyvében adta közre. JALS, Volume 61-62, 2010-2011: „Following in the Footsteps of Franz Liszt in Geneva” pg. 101-117, illetve JALS, Volume 72, 2021: „Lessons from an Unknown Manuscript: Franz Liszt, Johann Vesque von Püttlingen and Der lustige Rath” pg. 76-88.

Legutóbbi kutatási eredménye Cziffra György zongoraművész vásárhelyi ittlétének apropójához kötődik, melyről folyóiratunkban számol be. Folyamatban van egy eddig ismeretlen Bartók-levél publikálása, melyet a Clevelandi Egyetemi Könyvtárban fedezett fel, amit a zeneirodalom, de különösen Bartók Béla rajongói várnak nagy érdeklődéssel. A tanulmány több ponton is kiegészíti az amerikai Bartók recepciót, és érinti az emigrációs irodalmat is Reményi József (1891–1956) személyében.

A cikk középpontjában az a kéziratos Bartók-levél áll, melyet a nagy magyar komponista az irodalomtudós Reményinek írt.

Zenés világ körüli útjának melyek a főbb állomásai?

1971-ig éltem Hódmezővásárhelyen. Ekkorra fogalmazódott meg bennem, hogy külföldön szeretnék tanulni. Erre akkor nem volt lehetőség, mint ma. Csak úgy juthattam volna külföldre, ha illegálisan átlépem a magyar határt. Végül nem illegálisan hagytam el az országot, hanem először Finnországba mentem nyári egyetemre, egy hódmezővásárhelyi zeneiskolai tanárral, Budai László csellóművész barátommal, aki a Szegedi Filharmóniában bőgőzött. Ő csellón és bőgőn is játszott. Együtt voltunk hivatalosak egy Viittakivi nevű városka nyári egyetemére, ahol részt vettünk egy angol tanfolyamon. A népfőiskolák Finnországban olyanok, hogy ingyenes oktatás fejében kerti munkát kell végezni délutánonként. Ez a viittakivi tábor nagyon népszerű népfőiskola Finnországban. Nekünk szerencsénk volt ezt a lehetőséget kihasználni. Ott voltunk Laci barátommal, jó egy hónapig.

Mint finn állampolgár átmentem Stockholmba – érdekes módon, akkor még ilyen trükközésre mód volt –. Stockholmban volt egy Hódmezővásárhelyről elszármazott hegedűművész, – a Stockholmi Zeneművészeti Akadémiára járt – Árvai Irénkének hívták. Nagyon tehetséges hegedűs volt. Náluk laktam egy hétig, amíg el tudtam intézni, hogy Németországba hivatalosan be tudjak lépni.

Milyen lehetőségek fogadták?

Ahogy Németországba beléptem, jelentkeztem a menekülttáborba. Bejelentettem, hogy szeretnék kivándorolni Amerikába. Ez 1971 júliusában volt. Elég hosszadalmas folyamat volt, amíg megkaptam az amerikai beutazást. Ezalatt viszont olyan szerencsém volt, hogy két helyen is tudtam zongorát tanítani: a Künzelsai Zeneiskolában, és a Michelbachi Evangélikus Zenei Gimnáziumban. E két állásból remekül fenntartottam magam, hat hét fizikai munka után. Ez a hat hét fizikai munka, amíg szeptemberben elkezdődött az iskola, egy Sigloch nevű könyvkötészetben zajlott. Ez egy neves könyvkötészet volt, olyannyira, hogy Liechtensteinben is találkoztam kiadványukkal, mégpedig éppen azzal, amit én raktam föl a rotációs gépre. Miután elkezdtem zongorát, és a zongora kötelezőt tanítani (a michelbachi iskolában zongora kötelezőt tanítottam, a künzelsai iskolában pedig zongora főtanszakot), lement a szemeszter és utána elintéződtek a papírjaim, úgyhogy 1972. március 9-én ültem föl a repülőre, és landoltam New Yorkban.

Amerikában szerezte meg a doktori fokozatát...

New Yorkban lakott a keresztanyám, a „Sunnyside”-on, úgyhogy nem volt probléma ettől kezdve az amerikai tartózkodásom, de nála csak egy hétig maradtam. Utána Clevelandbe mentem, ahol fölvételi vizsgát tettem az ottani zeneakadémián, és bekerültem Vitya Vronsky (1909-1992) Victor Babin (1908-1972) osztályába, ahol tíz-tizenegyen voltunk.

Nagyon szép négy évet töltöttem ott, először a „Bachelor of Music” utána pedig a „Master of Music in Piano Performance” fokozatokat értem el 1974-ben, majd 1976-ban. Kedvem volt tovább folytatni a doktori tanulmányaimat, és felvételt nyertem az Ohio State University zenei fakultására Columbusban. Itt két év alatt megszereztem a doktorátust úgy, hogy nyaranta is kurzusokat vettem. Ez azt jelentette, hogy 1978-ban a „Doctor of Musical Arts in Piano Performance and Literature,” a „Zongaraművészet és zongorairodalom doktora” fokozatot értem el. Utána elhatároztam, hogy pályázatokat küldök át Európába angol és német nyelven.

Hogyan került vissza Európába, Liechtensteinbe?

Az első alkalom a Liechtensteini Nagyhercegségbe szóló meghívásom 1979 tavaszán volt. Rögtön el is fogadtam az állást, és azóta, 1979 áprilisa óta, egyfolytában Liechtensteinben lakom. Nagyon jól éreztem itt mindig magam. Megnősültem, két felnőtt gyerekem van. A feleségemnek budapesti ügyvédi minősítése van ugyanúgy, mint a lányomnak, a fiam pedig a computer világában dolgozik.

Ma már az év egyik felét Liechtensteinben, másik felét Magyarországon, Zamárdiban és Vásárhelyen töltöm.

A zenei életéből mit emelne ki?

A legfontosabb talán, a két japán turném volt, tudniillik, alakítottunk egy triót: *Vaduzer Kammerensemble* néven. Ez zongorás trió. Tagjai: egy japán fuvolista, Hidefumi Iwahana, egy liechtensteini csellista, Josef Hofer és én, a zongorista. Ezt a triót nem sokkal azután alakítottuk meg, hogy megérkeztem Liechtensteinbe. Bejártuk vele a fél világot. Ennek az együttesnek a repertoárja nem túl nagy – megtanultuk hamar – és mindenféle jártunk. Két tengerentúli élményem a legérdekesebb. Mindkettő Japánban, ahol mesterkurzusokat is tartottam zongoristák számára. Tehát nemcsak a trióban működtünk közre, hanem mindegyikünk szóló darabokat is játszott. Nekem nagyon hasznos volt ez a hat- illetve négyhetes turné, mivel megismerkedtem az ottani zenei élettel, a tanítványokkal, fölfedeztem egy csomó olyan dolgot, amit soha el nem képzeltem. Például azt, hogy a japán fiatal pianisták nagy része nem egy laza típus, hanem kötött, kicsit merev és nagyon hagyománytisztelő. Pedálozni nem tudtak jól, mert az összhangzattan-tanulmányaik nem érték el az európai fokot, ami azóta már jelentősen megváltozott. Ma a japán iskolák is ugyanolyan jók, mint az európaiak, de ez visszamenőleg a kilencvenes évek elején még nem volt így.

Zeneileg mire vágyik?

Én most már csak arra vágyom zeneileg, hogy kutasak, és felfedezzek olyan értékeket, mint ez a Bartók-levél. Ezekről a dolgokról tudjak megfelelően írni, és beszámolni róluk. Ezt tartom fontosnak most.

Benák Katalin

Forrás:

Benák Katalin: Zenével a világ körül. Vendégünk Korody-Paku István zongoraművész. Interjú.

In: *Vásárhelyi Látóhatár* XIV./35. 2023. pp. 16-17

KÉPEK

A MEGJELENÉS SORRENDJÉBEN

sorszám/oldal

1/12

Lvov (Lviv): Latin székesegyház. Fotó: Mykola Swarnyk
Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Lviv#/media/F%C3%A1jl:Ukraine-Lviv-Latin_Cathedral-8.jpg
2024. 08. 10.

2/16

Leningrád (Szt. Pétervár): Péter-Pál erőd.
Közkincs. Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Szentp%C3%A9terv%C3%A1r#/media/F%C3%A1jl:Petrovskaya_Krepost_aerial.jpg
2024. 08. 31.

3/23

Viittakivi: Budai L. horgászbottal és Paku I. a faház ablakában. Fotó: Szabó A.

4/25

Hämeenlinna: A Sibelius-ház szalonja. Prospektusfotó.
Szerzői archívum.

5/29

Jyväskylä: Aalto Campus. Az egyetem auditóriumának bejárata. Forrás:
https://www.wikiwand.com/en/University_of_Jyväskylä#External_links
2024. 08. 10.

6/32

Hämeenlinna: Próba a Sibelius-házban. Forrás: Hämeen Sanomat, 1971/7. p. 7

7/33

Hämeenlinna: Koncert a Sibelius-házban. Forrás: Hämeen Sanomat, 1971/7. p. 14

8/37

Helsinki: Sibelius-émlékmű. Fotó: Paku I.

9/39

Helsinki: Légifelvétel a kikötőről. Prospektusfotó. Szerzői archívum.

10/41

LIFE. Magazin. Magyar szabadságharc. Különszám. 96 oldalas képes riport a Life szerkesztőitől. New York, 1956. p. 96. Szerzői archívum.

11/45

Turku: Várkastély. Prospektusfotó. Szerzői archívum.

12/46

Turku: A kikötő elhagyása. Fotó: Paku I.

13/49

Stockholm: A tenger felől. Prospektusfotó. Szerzői archívum.

14/54

Uppsala: Vaskorszakbeli temető. Forrás: Wikipedia.org. Pudelek. https://fr.m.wikipedia.org/wiki/Fichier:Royal_Mounds_of_Gamla_Uppsala_%28by_Pudelek%29.JPG 2024. 08. 10.

15/55

Uppsala: Harangtorony. Közkincs. Forrás: Wikipedia.org.

Szilas

https://hu.m.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Gamla_

Uppsala_parish_church_bell-tower.jpg 2024. 08. 10.

16/60

Künzelsau: Főtér. Fotó: Kelemen M. Szerzői archívum.

17/61

Künzelsau: Paku István a koncertjén. (A gimnázium zenepavilonjában.) Fotó: Kelemen M. Címlapfotó. Szerzői archívum.

18/65

Schwäbisch Hall: Utcarészlet. Fotó: Paku I.

19/66

Schwäbisch Hall: Anikóval (dr. Aranyossyné) az utcán. Fotó: Kelemen M. Szerzői archívum.

20/67

Schwäbisch Hall: Díszkút előtt Paku István. Fotó: Kelemen M. Szerzői archívum.

21/70

Hódmezővásárhely: Kati. Fotó: érettségi tablókép. Szerzői archívum.

22/72

Zirndorf: Város a háttérben. Fotó: wikiwand.com Forrás:

[https://www.wikiwand.com/en/Zirndorf#Media/](https://www.wikiwand.com/en/Zirndorf#Media/File:Zirndorf_Panorama_Playmobil_f_s.jpg)

File:Zirndorf_Panorama_Playmobil_f_s.jpg 2024. 08. 10.

23/80

Künzelsau: Heten, mint a gonoszok. Fotó: Harcos A. Forrás: Szerzői archívum.

24/81

Künzelsau: A gimnázium két épülete között. Fotó: Harcos A.
Forrás: Szerzői archívum.

25/82

Künzelsau: Együtt. „A nyár.” Fotó: Harcos A. Forrás: Szerzői
archívum.

26/83

Künzelsau: Harcosék megszállása. Fotó: n. n. Forrás: Szerzői
archívum.

27/85

Waldenburg: Vár. Fotó: Martin Röhl. Forrás:
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:050515-
Waldenburg-Hoehenrandweg.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:050515-Waldenburg-Hoehenrandweg.jpg)
2024. 08. 10.

28/87

Langenburg: Vár. Fotó: Matthias Süßen. Forrás:
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Langenburg_
msu_0558.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Langenburg_msu_0558.jpg)
2024. 08. 10.

29/89

Michelbach: Látkép. Közkincs. Forrás:
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Michelbach_an_der_Bilz#/
media/F%C3%A1jl:Michelbach.JPG](https://hu.wikipedia.org/wiki/Michelbach_an_der_Bilz#/media/F%C3%A1jl:Michelbach.JPG) 2024. 08. 10.

30/91

Michelbach: Gimnáziumi órarendem. Forrás: Szerzői archí-
vum

31/95

Würzburg: Residenz. Prospektusfotó. Forrás: Szerzői archí-
vum

32/98

Schwäbisch Hall: Koncertelőzetes. Újságkivágat. Forrás: Haller Tagblatt. 1971. november

33/99

Schwäbisch Hall: Koncertkritika. Forrás: Haller Tagblatt. 1971. november 15.

34/101

Freiburg: Virágpiac. Fotó: Szappanos L. Forrás: Szerzői archívum

35/102

Freiburg: Fehér asztal mellett Csende Károllyal. Fotó: Szappanos L. Forrás: Szerzői archívum

36/103

Künzelsau: Koncertplakátom a Lidl őse (Lichdi) előtt. Fotó: Paku I. Forrás: Szerzői archívum

37/104

Künzelsau: Koncertkritika. Forrás: Hohenloher Zeitung, 1971. december 9.

38/105

Künzelsau: Karácsonyest I. Fotó: dr. Aranyossyné Anikó. Forrás: Szerzői archívum

39/106

Künzelsau: Karácsonyest II.: Fotó: Bakó K. Forrás: Szerzői archívum

40/107

Künzelsau: Karácsonyest III.: Fotó: Kelemen M. Forrás: Szerzői archívum

41/108

Künzelsau: Szilveszter délelőtt. Fotó: Kelemen M. Forrás: Szerzői archívum

42/111

A Wasserschloss hídján. Fotó: Kelemen M. Forrás: Szerzői archívum

43/113

Bayreuth: A Festspielhaus előtt. Fotó: Kelemen M. Forrás: Szerzői archívum

44/114

Bayreuth: Liszt emlék-kápolnája. Forrás: Liszt Ferenc utolsó napjai. Növendéke, Lina Schmalhausen kiadatlan naplója alapján. Bevezette, jegyzetekkel ellátta és szerkesztette Alan Walker. Park K., Bp., 2007. p. 169

45/115

Bayreuth: Temető. Wieland Wagner sírjánál. Fotó: Kelemen M. Forrás: Szerzői archívum

46/119

München: A Glyptothek előtt Kelemen Miklóssal. Forrás: Szerzői archívum

47/123

Rothenburg: Városrészlet. Közkincs. Fotó: Berthold Werner. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Rothenburg_ob_der_Tauber#/media/F%C3%A1jl:Rothenburg_BW_4.JPG 2024. 08. 10.

48/126

Bonn: A Beethoven-ház szobája. Fotó: Paku I.

49/127

Bonn: Beethoven-szobor. Fotó: Hans Weingartz. Forrás:
https://en.wikipedia.org/wiki/Beethoven_Monument#/media/File:Bnbeetm1.jpg
2024. 08. 10.

50/131

Korody-Paku István: Irány Amerika! Naplórészlet, kézirat.
Forrás: Szerzői archívum.

51/133

Kötetborító. Korody-Paku István: *Zenéről és emigráns muzsikussorsról*. Bp., Háttér K., 2020. Forrás: Szerzői archívum.

52/134

Hódmezővásárhely. Korody-Paku István vendéjátéka. Vá-
sárhelyi Látóhatár-est. 2011. Fotó: Benák Katalin.

